

Hudobný folklór v primárnom a nižšom strednom vzdelávaní na Slovensku

Musical folklore in the primary education in Slovakia

DOI: 10.31577/EtnoRozpra.2023.30.2.01

Jana Ambrózová

Abstract

Primary education in Slovakia represents one of the critical environments for educating children about traditional folk culture and intangible cultural heritage. Traditional music – represented especially by traditional folk songs – has occupied an essential position in this context for many decades. Moreover, there is a significant spectrum of other possible topics related to musical folklore and suitable for creative music education, such as traditional multipart singing and vocal techniques, traditional music bands and their repertoire, ethnic aspects of musical culture in Slovakia, or traditional children's musical instruments. Through our research, we tried to answer the following question: What are the current conditions for developing competencies and knowledge in musical folklore or traditional music provided by primary schools in Slovakia today? Building upon research conducted in three main areas of primary education in Slovakia, this contribution presents the results of a comprehensive study focused on the official education documents of the former State Pedagogy Institute of the Ministry of Education of the Slovak Republic (today NIVAM) and didactic tools used, created or circulated by music teachers themselves via the Internet. This contribution also presents the main problematic issues regarding education in traditional music and its cultural representations in today's school environment. Ultimately, it suggests essential tasks for the experts in traditional music, which could significantly improve the quality of the education process regarding traditional music and intangible cultural heritage (living heritage) and the conditions of today's music teachers.

Keywords

musical folklore, traditional music, Music education, State educational programme, primary education, Regional education

Kľúčové slová

hudobný folklór, tradičná ľudová hudba, hudobná výchova, Štátny vzdelávací program, základná škola, regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra

Acknowledgment

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu KEGA č. 047UKF-4/2021 „Kultúrne dedičstvo a tradičná ľudová kultúra zodpovedne“ – Scenáre aktivít na vyučovacie hodiny pre učiteľov základných škôl a prierezová téma Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra.

Kontakt / Contact

doc. Mgr. Jana Ambrózová, PhD., Ústav manažmentu kultúry a turizmu, kulturologie a etnológie, Filozofická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Štefánikova 67, 949 74 Nitra, Slovenská republika, e-mail: jambrozova@gmail.com

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7358-7832>

Ako citovať / How to cite

Ambrózová, J. (2023). Hudobný folklór v primárnom a nižšom strednom vzdelávaní na Slovensku. *Etnologické rozpravy*, 30(2), 8-42. <https://doi.org/10.31577/EtnoRozpra.2023.30.2.01>

Úvod

Prejavy hudobného folklóru, predovšetkým ľudová pieseň, boli najmä od 19. storočia cieľavedome rozvíjanou súčasťou hudobného vzdelávania v školskom prostredí. Tento proces bol reakciou na ideový odkaz osvietenstva, takisto však na silnejúce národno-emancipačné hnutie vedúce v intelektuálnych kruhoch vzdelancov, učiteľov či kňazov aj k prvým sústredeným zberateľským a vydavateľským aktivitám zameraným na prejavy hmotnej aj duchovnej kultúry vidieckych spoločností na území Slovenska.¹ O. Elschek dokonca tvrdí, že „niet takmer žiadneho hudobnovýchovného systému, ktorý by od dôb humanizmu a vo zvýšenej miere od 19. storočia, v období cieľavedome rozvíjanej školskej hudobnej výchovy, nepostavil ľudovú pieseň do centra svojej látkovej osnovy“ (Elschek, 1995: 1). Uvedenej skutočnosti napomáhali aj ďalšie spoločenské faktory. Učiteľské povolanie vo vzťahu k hudobnej výchove bolo v minulosti často prepojené s kantorskými hudobnými aktivitami a spev bol samozrejmom súčasťou výučbového procesu. Na druhej strane, samotní žiaci disponovali mnohými hudobno-pohybovými kom-

1 K nim treba pripočítať pokusy o hudobné spracovanie ľudových piesní pre hudobné nástroje, v poslednej tretine 19. a začiatkom 20. storočia tvorivé aktivity hudobných skladateľov čerpajúcich zo slovenského hudobného repertoáru či prvé pokusy o teoretické uchopenie hudobných špecifik a historického vývoja slovenských ľudových piesní. Významné boli aj prvé pokusy o zvukový záznam ľudových nárečí, ľudovej piesne, prípadne tradičnej inštrumentálnej hudby (viď Elscheková, Elschek, 2005).

petenciami aj znalosťami, ktoré si v kontinuálnom procese socializácie osvojovali buď v rodine, alebo v širšom lokálnom spoločenstve.²

Významné postavenie ľudovej piesne v prostredí základných škôl a hudobnej výchovy pretrváva do súčasnosti (porovnaj Pitronová, 2012). Miera poznania a empirickej skúsenosti s ľudovými piesňami u najmladšej generácie, takisto samotné funkčné prepojenie piesne s každodennými aj sviatočnými príležitosťami sa však v priebehu 20. storočia výraznejšie menili a dodnes podliehajú rozmanitým zmenám. Pokým ešte v druhej polovici 20. storočia bolo pre uchovávanie živej spevnosti a piesňového repertoáru v mnohých lokalitách na Slovensku naďalej kľúčové rodinné a susedské prostredie (porovnaj Krekovičová, 1983; Orsáryová, 1976), v súčasnosti predstavuje pre mnohé deti (najmä tie, ktoré nie sú súčasťou detských folklórnych súborov) čoraz dôležitejší zdroj budovania a udržiavania vzťahu k hudobnému folklóru či folklorizmu práve prostredie základnej školy.

Obr. 1

Detská muzika z Lišova (okr. Krupina), 1914

Zdroj: Vedecký archív ÚESA SAV, v. v. i., reprodukcia (Elschek, b. d. a)

Cieľom príspevku je prezentovať výsledky výskumu, ktorého podstatou bolo analyzovať a charakterizovať mieru a formy zastúpenia hudobného folklóru v primárnom a nižšom strednom vzdelávaní v súčasnosti. Hudobný folklór v nasledujúcom texte zahŕňa ľudové piesne a ich vokálnu interpretáciu, ľudové hudobné nástroje, hudobno-nástrojové zosku-

² Folklórny repertoár detí pozostával nielen z umeleckých prejavov, ktoré by bolo možné označiť ako „detský folklór“, ale prirodzene sa v rôznej miere rozširoval aj o vybrané repertoárové zložky a hudobný inštrumentár dospelých. Umelecký repertoár detí zahŕňal a dodnes zahŕňa pestrú škálu slovesných, hudobných, pohybových či dramatických prejavov, ktoré sa veľmi často prepájajú do žánrovo synkretických foriem (podrobnejšie pozri napr. Bittnerová, 2011).

penia a tradičnú inštrumentálnu hudbu.³ Výskum bol motivovaný hlavnou otázkou: aké podmienky na rozvoj kompetencií, resp. spôsobilostí v oblasti hudobného folklóru poskytuje v súčasnosti vzdelávanie na základných školách s vyučovacím jazykom slovenským.

Zamerala som sa primárne na tri oblasti. Prvú predstavoval Štátny vzdelávací program (ďalej len ŠVP)⁴ a všetky najdôležitejšie súvisiace dokumenty vrátane vzdelávacích štandardov a školských učebníc (I). V druhom kroku bola pozornosť venovaná doplňujúcim zdrojom informácií, učebných pomôcok a vzdelávacích materiálov, z ktorých učitelia čerpajú s cieľom nahradiť, alebo doplniť svoje didaktické portfólio (II). Treťou oblasťou bola prierezová téma Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra, ktorou sa viaceré základné školy ďalej profilujú cieľavedomým rozširovaním vzdelávania o rôznorodé fenomény tradičnej ľudovej kultúry (III).⁵

V rámci výskumu bolo potrebné zvoliť vhodný komparatívny rámec, ktorý by umožnil posúdiť vybrané segmenty vzdelávania čo najkonštruktívnejšie a ktorý by čo možno najviac eliminoval subjektívne motivované sudy. Ako východisko boli zvolené oficiálne dokumenty, ktoré konceptualizujú komplexný proces identifikácie, dokumentácie, starostlivosti a šírenia povedomia o tradičnej ľudovej kultúre a nehmotnom kultúrnom dedičstve – pomerne explicitne totiž cieľia aj na oblasť vzdelávania: „Konceptcia starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru“ (Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky [MK SR], 2007), „Konceptcia udržateľného rozvoja nehmotného kultúrneho dedičstva a tradičnej ľudovej kultúry na roky 2020-2025“ (MK SR, 2019) a „Odporúčanie na ochranu tradičnej kultúry a folklóru“⁶ (UNESCO, 1989). Keďže vo vzťahu ku vzdelávaniu a diseminácii informácií o tradičnej ľudovej kultúre v školách sa v zhode prelínajú hneď v niekoľkých odporúča-

3 Podrobnejšiu charakteristiku ponúka napr. Elschek (b. d. b). V tejto štúdii je v pôvodne „objektovej“ definícii hudobného folklóru explicitnejšie zdôraznený aj jeho hudobno-interpretatívny rozmer vzhľadom na rôzne podoby implementácie tradičnej ľudovej hudby vo vzdelávaní.

4 Ten bol v roku 2015 aktualizovaný a Štátnym pedagogickým ústavom (v súčasnosti je to Národný inštitút vzdelávania a mládeže [ďalej NIVAM]) prezentovaný v novej podobe s adjektívom „inovovaný“, tzn. vo výskume boli skúmaniu podrobené oficiálne dokumenty „inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu“.

5 Na Slovensku práve prebieha reforma základného školstva pod hlavičkou „Vzdelávanie 21. storočia“ (Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, NIVAM [MŠ SR, NIVAM], b. d. a), v rámci ktorej došlo k úprave vzdelávacích štandardov základných škôl a k prehodnoteniu celkovej paradigmy a cieľov vzdelávacieho procesu. V rámci reformy bol zverejnený aj verejne pripomienkovaný „Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie“ (MŠ SR, NIVAM, b. d. b). Došlo takisto k úprave štruktúry a podstaty tzv. prierezových tém (v novom ŠVP sú chápané už ako tzv. prierezové gramotnosti; MŠ SR, NIVAM, b. d. c). Keďže základné školy znenie reformovaného ŠVP zavedú do svojich školských vzdelávacích programov a rámcových učebných plánov vo všetkých ročníkoch až v roku 2026, tejto problematike v štúdii pozornosť nevenujem.

6 Tento dokument vníma „folklór“ ako synonymum „tradičnej ľudovej kultúry“ a definuje ho ako súhrn „výtvorov založených na tradíciách daného kultúrneho spoločenstva, ktoré sa prejavujú prostredníctvom skupín alebo jednotlivcov a ktoré vyjadrujú očakávania kolektívu – pretože odzrkadľujú jeho kultúrnu a spoločenskú identitu; jeho modely a hodnoty sa prenášajú a rozširujú ústnym podaním, napodobňovaním alebo iným spôsobom. Medzi jeho formy patria medzi iným jazyk, literatúra, hudba, tanec, hry, mytológia, rituály, zvyky, remeslá, stavitelstvo a iné druhy umenia“ (Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru [UNESCO], 1989: 2). V novších dokumentoch sa pracuje s pojmami „nehmotné kultúrne dedičstvo“ aj „tradičná ľudová kultúra“, pričom „folklórne tradície“ sú v prípade obidvoch predošlých chápané ako ich súčasť (porovnaj MK SR, 2019: 4-5).

niach, uvádzam v skrátenej podobe ich najdôležitejšie styčné momenty:

- nevyhnutnosť medzirezortnej spolupráce (t. j. otázky vzdelávania nespádajú len do kompetencií Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, hoci je kľúčovým partnerom) (MK SR, 2019: 9);
- vytvorenie podmienok a nástrojov starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru pre jej zachovávanie vo svojom prirodzenom prostredí, pre jej úspešnú inštitucionálnu ochranu a sprístupňovanie súčasným a budúcim generáciám, vrátane podpory a rozvoja ešte žijúcich foriem tradičnej ľudovej kultúry (MK SR, 2007: 3);
- dôraz na uchovávanie a šírenie takých informácií o kultúre, resp. o folklóre, ktoré by zdôrazňovali živé a tradičné aspekty kultúr (UNESCO, 1989: 3);
- implementácia vzdelávania o tradičnej ľudovej kultúre a folklóre do oficiálnej, aj mimoškolskej výučby (UNESCO, 1989: 3), vytvorenie medzirezortných expertných komisií pre skvalitnenie učebných osnov pre základné školy a ich trvalá implementácia do školskej a mimoškolskej výchovy (MK SR, 2007: 2; MK SR, 2019: 14-15);
- doplnenie a publikovanie učebných textov a populárno-vedeckých publikácií, didaktických pomôcok pre školskú výchovu a vzdelávanie, ktoré by obsahli slovenské reálie, reálie menšín na Slovensku a vybrané prejavy tradičnej kultúry európskych i mimoeurópskych národov (MK SR, 2007: 8);
- vyučovanie a osvojovanie folklóru s dôrazom na poznávanie folklóru v širšom ponímaní, berúc do úvahy nielen prejavy rurálneho, ale aj urbánneho prostredia vrátane špecifik menšinovej kultúry (UNESCO, 1989: 3);⁷
- zvyšovanie dôrazu na „regionálne vzdelávanie a na osvojovanie si hodnôt tradičnej ľudovej kultúry v celonárodnom rozmere ako súčasť vlastivednej výchovy“ (MK SR, 2007: 8).

Keďže existuje relatívne významná miera slobody jednotlivých škôl pri tvorbe vlastných školských vzdelávacích štandardov,⁸ v nadväznosti na vyššie uvedený rámec a hlavnú výskumnú otázku sú to v prvom rade podmienky, resp. predpoklady pre rozvoj kompetencií, resp. spôsobilostí v oblasti hudobného folklóru, ktoré boli kľúčovými pri prezentovanom výskume. Tie sa výraznou mierou spolupodieľajú na výsledku a kvalite vzdelávania: školám a učiteľom koncepčne aj obsahovo vymedzujú vyučované obsahy, zdôrazňujú určité témy ako podstatné, navigujú ich v pedagogických prioritách a prístupoch k výučbe.

Ako príklad odlišnosti v realizácii hudobne zameraných činností a rozdielov medzi výchovno-vzdelávacími prístupmi učiteľov v krátkosti uvádzame najčerstvejšie výsledky výskumu Štátnej školskej inšpekcie v prostredí materských škôl (t. j. predprimárneho vzdelávania) v školskom roku 2021/2022.

7 V dokumente (UNESCO, 1989: 3) je uvedená potreba prezentovaná ako povinnosť: členské štáty „musia: a) naplánovať a zaviesť do oficiálnej a mimoškolskej výučby...“.

8 Výsledný obsah a spôsob realizácie vyučovania na jednotlivých základných školách navyše ovplyvňuje viacero ďalších skutočností: možnosť výberu didaktických materiálov, keďže pre niektoré predmety (a ročníky) existuje hneď niekoľko rôznych učebníc; v rámci výučby sa učebnice niekedy ani nepoužívajú alebo sa využívajú len na niektorých hodinách (viď Nogová, 2008: 37-38); tvorba samotných učebných plánov ponúka učiteľom istú mieru voľnosti, pričom aj samotné vzdelávacie štandardy ŠVP sú formulované relatívne všeobecne a majú sa naplňať minimálne do úrovne 70 % ich obsahu.

Zo správy školskej inšpekcie vychádzajúcej z výskumu v 118 materských školách (z toho 112 slovenských materských škôl) napríklad vyplynulo, že 75 % zo všetkých škôl preukázalo kreovanie hudobných schopností a napomáhanie deťom k poznaniu a vzťahu k národným tradíciám (Štofková Dianovská a kol., 2022: 23). Činnostiam s hudobným zameraním sa počas týždňa viac ako hodinu rozhodne venovalo iba 34,5 % učiteľov („skôr áno“ pre danú odpoveď uviedlo ďalších 11,4 %), hodinu 20,3 % a do polhodiny 24,6 % (2022: 26).⁹ Z toho najväčší dôraz bol kladený na hudobno-pohybové aktivity (81,3 % učiteľov), dve tretiny učiteľov preferovalo takisto vokálne a rytmické činnosti (2022: 27). V kontexte hudobnej výchovy sa len 38 % detí realizovalo hudobno-inštrumentálne (2022: 29), pričom deťmi najvyužívanejšie boli hudobné nástroje tzv. Orffovho inštrumentára (98,3 %)¹⁰ a vlastnoručne zhotovené rytmické nástroje (61 %) (2022: 24). Výsledky prieskumu naznačujú, že hudobne zamerané aktivity a kontakt s hudbou boli medzi deťmi v skúmaných školách naďalej pomerne obľúbené, existuje však veľký priestor pre plnohodnotné využitie potenciálu detského repertoáru aj tradičných detských hudobných nástrojov. Dôležitým momentom je takisto presnejšia špecifikácia, do akej miery sa prejavujú rozdiely v hudobných kompetenciách a gramotnosti žiakov nastupujúcich do 1. ročníka základných škôl na Slovensku, na čo musia adekvátne reagovať učitelia tvoriť adaptáciou výchovno-vzdelávacích metód aj učebnej látky.

GRAF 21 Učenie sa detí

Obr. 2
Učenie sa detí. Typy hudobným aktivít a spôsoby využitia hudby vo vzdelávaní a hre. Výsledky výskumu Štátnej školskej inšpekcie v školskom roku 2021/2022 v prostredí materských škôl.
Zdroj: Štofková Dianovská a kol., 2022: 29

9 Ide o pomerne nízke hodnoty, ak zoberieme do úvahy potenciál a benefity využívania detských hudobných nástrojov, hudobno-pohybových hier alebo tradičného detského hudobno-slovesného materiálu pre motorický, kognitívny aj socio-afektívny rozvoj detí.

10 Tzv. Orffov inštrumentár dominuje aj vo výučbe hudobnej výchovy na základných školách. V rôznej miere sú v ňom zastúpené v prvom rade rytmické hudobné nástroje s neurčitým ladením (drevené paličky, ozvučné drierka, claves, bubon, tamburínka, drevený blok (wood block), valcový /rúrkový bubienok, štrkáčik, tĺkadlá, hrkálky (maracas), triangel, zvončeky, hríbik, činely, prstové činelky, detské tympany). Výrazne menej sú reprezentované melodické hudobné nástroje (metalofóny, zvonkové hry, xylofóny).

I.

Hudobný folklór v obsahu inovovaného Štátneho vzdelávacieho programu

Inovovaný „Štátny vzdelávací program“ predstavuje v zmysle školského zákona záväzný národný rámec vzdelávania na rôznych typoch a stupňoch základných škôl a gymnázií. Je prvou úrovňou tzv. dvojúrovňového modelu vzdelávania.¹¹

Najdôležitejšou zložkou ŠVP sú tzv. vzdelávacie štandardy (ďalej aj VzŠ). Pomenúvajú minimálne kompetenčné požiadavky na žiakov, a to v jednotlivých vzdelávacích oblastiach, v konkrétnych učebných predmetoch a ročníkoch. Pozostávajú z cieľov vzdelávania a z tzv. výkonových a im zodpovedajúcich obsahových štandardov. Práve vzdelávacie štandardy určujú to, prostredníctvom akého učiva a činností (obsahový štandard) majú žiaci nadobudnúť v jednotlivých ročníkoch zodpovedajúce vedomosti, zručnosti a schopnosti (výkonový štandard).

Hudobný folklór je v štruktúre inovovaného ŠVP obsiahnutý predovšetkým vo vzdelávacej oblasti Umenie a kultúra, pod ktorý spadajú predmety výtvarná výchova a hudobná výchova (ďalej aj HuV).¹² Analýze boli podrobené vzdelávacie štandardy HuV, taktiež dopĺňajúce metodické materiály. Východisko predstavovali nasledujúce typy dokumentov:

1. ŠVP: Primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy (ISCED 1) (Štátny pedagogický ústav [ŠPÚ], 2015a);
2. ŠVP: Nižšie stredné vzdelávanie – 2. stupeň základnej školy (ISCED 2) (ŠPÚ, 2015b);
3. ŠVP: Hudobná výchova (Vzdelávacia oblasť: Umenie a kultúra). Príloha ISCED 1. (ŠPÚ, 2009);
4. ŠVP: Hudobná výchova (Vzdelávacia oblasť: Umenie a kultúra). Príloha ISCED 2. (ŠPÚ, 2010);
5. Vzdelávací štandard: Hudobná výchova – primárne vzdelávanie (ŠPÚ, 2014a);
6. Vzdelávací štandard: Hudobná výchova – nižšie stredné vzdelávanie (ŠPÚ, 2014b).

Medzi dôležité súčasti ŠVP patria takisto metodické listy a tzv. ročné plány učiteľa. Metodické listy pre HuV sú vo forme ukážok jednak súčasťou prílohy metodickej príručky (ŠPÚ, 2015c: 44-59), jednak spolu s ročnými plánmi súčasťou samostatnej podstránky portálu NIVAM („Metodické listy – Umenie a kultúra“, b. d.).¹³ Ročné plány učiteľa v prehľadnej tabuľke predstavujú rozvrhnutie výkonových štandardov, vyučovaných tém a rozpis kon-

11 Druhou úrovňou je „Školský vzdelávací program“ (ďalej len ŠkVP). Prostredníctvom ŠkVP každá škola nadväzuje na ŠVP, zároveň v ňom však uplatňuje možnosť vlastnej profilácie rozložením predmetov v rámcových učebných plánoch, úpravou vzdelávacích štandardov, spôsobom využitia voliteľných hodín a pod. Pokým ŠVP a jeho súčasti sú verejne dostupnými dokumentmi, ŠkVP sú v mnohých prípadoch dostupné iba na vyžiadanie od príslušného riaditeľa/ky základnej školy.

12 Inovovaný ŠVP (b. d.) určuje pre HuV jednu vyučovaciu hodinu týždenne, a to v každom školskom roku od 1. do 8. ročníka.

13 Internetová podstránka („Metodické listy – Umenie a kultúra“, b. d.) obsahuje dva metodické listy pre 5. ročník ZŠ (výučba trcipolky a čardáša) a štyri ročné plány pre učiteľa 5. až 8. ročníka základnej školy.

krátneho učiva do jednotlivých vyučovacích hodín školského roka. V kontexte výskumu boli významné viaceré internetové odkazy na on-line videozáznamy (portál „YouTube.com“) vo funkcii hudobných ukážok k hudobným témam, ktoré autori metodických listov zaradili do jednotlivých vyučovacích hodín. Bolo tak možné posúdiť prítomnosť aj podoby reprezentácie hudobného folklóru v rámci daného ročníka a problematiky.

V **primárnom vzdelávaní** (1. stupeň, 1. – 4. ročník) je všeobecným deklarovaným cieľom „rozvíjať vrodené a prirodzené predpoklady žiakov a pozitívne stimulovať sklony k hravosti a spontánnosti“ (ŠPÚ, 2015a: 9), pričom sa dôsledne sleduje princíp vzdelávania od hudobných zážitkov, cez získavanie vedomostí a aktívnu hudobnú percepciu smerom k sprístupňovaniu umeleckých diel (ŠPÚ, 2009: 2). ŠVP role hudobnej výchovy takisto pripisuje úlohu širšie koncipovaného rozvíjania vzťahu a poznávania kultúrneho rozmeru hudby, kultúrnych tradícií a dedičstva. Žiaci by tak na hodinách HuV mali cielene pracovať s vlastnou kultúrnou identitou a tzv. interkultúrnymi kompetenciami (porovnaj ŠPÚ, 2015a: 9). Vzdelávací štandard pre HuV ako jeden z hlavných cieľov vzdelávania komunikuje potrebu znalosti a precítenej interpretácie slovenských ľudových piesní ako nástroja spoznávania materinského jazyka a rozvíjania kultúrnych kompetencií žiakov. Prostredníctvom znalosti „slovenského zvykoslovia, vlasteneckých piesní, umeleckého spracovania ľudových piesní hudobnými skladateľmi, minulej a súčasnej podoby ľudových piesní [je cieľom, pozn. autorky] získať základy národnej identity a vlastenectva“ (ŠPÚ, 2009: 3).

V **nižšom strednom vzdelávaní** (2. stupeň, 5. – 9. ročník, ŠPÚ, 2015b: 2) sa umelecko-výchovný a činnostný rozmer rozširuje o uvedomelé prenikanie do štruktúry hudobného diela, o hudobno-teoretické a hudobno-historické poznatky. Dôležitým rozmerom hudobného vzdelávania je takisto orientácia na rôznorodé vývojové štádia európskej hudby cez žánrové, hudobno-štýlové, hudobno-nástrojové aj kompozičné hľadisko. VzŠ pripisuje hudobnej výchove úlohu napomáhať žiakom získané vedomosti a zručnosti uplatňovať pri aktívnom vnímaní umeleckých diel a spoznať „najvýznamnejších slovenských a svetových hudobných skladateľov jednotlivých slohových období“, takisto však „uvedomiť si svoju národnú identitu, a to na základe osvojenia si umeleckej výpovede hudobných diel [...] v kontexte s európskou hudobnou kultúrou“ (ŠPÚ, 2014b: 2-3).

Ľudové piesne a vokálna interpretácia

Na 1. stupni základnej školy sú v zmysle vyššie uvedených cieľov repertoárovým ťažiskom výučby predovšetkým detské ľudové piesne a piesne k detským hrám. Postupne ich rozširujú celoslovensky známe ľudové piesne bez regionálnej identifikácie, vo vyšších ročníkoch pribúda aj regionálne alebo lokálne zaradený piesňový repertoár. Najskôr v rovnovážnom, nakoniec výrazne nižšom pomere ich v každej učebnici dopĺňajú autorské komponované piesne z tvorby slovenských skladateľov a spoluautora učebníc¹⁴ (porovnaj Kopinová, Ružičková, Damboráková, 2008; Langsteinová, Felix, 1921; Langsteinová, Felix, 2020a, 2020b). VzŠ cez výkonové štandardy postupne cieľi na základné kompetencie: od zvládnutia rytmizovanej reči (rôznych popevkov), detských riekaniak,

14 B. Felix, Š. Kantor, D. Kardoš, E. Suchoň, A. Sarauer, J. Matuška, E. Hula, O. Francisci, L. Burlas, A. Čobej.

vyčítaniek a rečňovaniek cez vedomé používanie hlasu, zdokonaľovanie speváckych návykov, hlasovej techniky a rytmu – až po zvládnutie jednoduchého dvojhlasu, kánonu a vokálnych a rytmických dialogických hier (ŠPÚ, 2014a). Hudobný folklór a tradičný detský repertoár pritom zohráva zásadnú sprostredkujúcu úlohu.

V primárnom vzdelávaní plní ľudová pieseň a detský hudobno-slovesný repertoár trojakú funkciu. V prvom rade je základným prostriedkom na rozvíjanie elementárnych hudobných a hudobno-pohybových kompetencií detí, v rámci rozvíjania hudobnej predstavivosti kodifikuje jednoduchú piesňovú formu ako východiskový hudobný tvar hudobnej myšlienky a napokon je primárnym nástrojom oboznamovania sa detí s prejavmi slovenského hudobného folklóru.¹⁵ Repertoár je v učebniciach prezentovaný cez prizmu striedania ročných období a funkčno-tematické hľadisko obsiahnuté v piesňových textoch, menej väzbou piesne na typ príležitosti, resp. špecifického nositeľa. Najmä v 4. ročníku kapitoly sústredenejšie prezentujú piesne kalendárneho, čiastočne rodinného obyčajového cyklu, a konkrétnych kultúrnych regiónov Slovenska (porovnaj Langsteinová, Felix, 2020b). V učebniciach 2. – 4. ročníka nachádzame príležitostné podnety všímať si a pátrať po ľudových piesňach rodiska a vlastného regiónu, všímať si odlišnosti v nárečiach a pátrať po internetových zdrojoch záznamov vystúpení folklórnych súborov (t. j. po prejavoch hudobno-tanečného folklorizmu) a sledovať odev interpretov a pod.

Vzdelávací štandard pre 2. stupeň vymedzuje hlavné kompetencie a učebnú náplň vo všeobecných kategóriách smerom k pokračujúcemu kultivovaniu hlasovej hygieny, správneho držania tela pri speve, a to aj prostredníctvom interpretácie ľudových piesní. Technika jednohlasného izorytmického spevu sa v 7. ročníku rozširuje techniky viachlasného spevu, vrátane sextového a terciového paralelizmu. Tzv. ročné plány pre učiteľa HuV pre 5. – 8. ročník¹⁶ prezrádzajú veľa o odporúčanom tematickom zameraní každej vyučovacej hodiny a didaktických prostriedkoch, vrátane odporúčaných hudobných ukážok dostupných na internete. Boli preto podrobené skúmaniu:

- 5. ročník („Ročný plán predmetu – Ročník: 5“, b. d.): ľudová pieseň slúži ako didaktický prostriedok spoznávania hudobno-štruktúrnych atribútov hudby (rytmus, tempo a pod.) a ako príklad pre tematický celok „Prostredníctvom hudby poznávame svoju hudobnú kultúru i kultúru národov“.¹⁷ Hudobné ukážky artificijálnej aj populárnej hudby, ktoré autori ročného plánu sprostredkujú cez internetové

¹⁵ Repertoár národnostných menšín nie je súčasťou obsahových štandardov. V 3. ročníku sa jemne akcentuje kontrast s tanečnými piesňami susedných národov (poľská mazurka, česká polka, rakúsky valčík a pod.) (porovnaj Langsteinová, Felix, 2020a: 44-45).

¹⁶ V roku 2020 vyšla nová učebnica hudobnej výchovy pre 5. ročník (Brezina, Bönde, 2020), ktorá je alternatívou k učebnici E. Langsteinovej a B. Felixa (2020c). Dominantnú časť jej obsahu tvoria rôzne témy hudobného folklóru. Napriek jej mnohým nesporným prednostiam a chvályhodným zámerom autorov (racionalnejší prístup k rozsahu učiva, snaha zatráktívniť jednotlivé témy zaujímavosťami, intenzívne zapojenie žiakov do výchovno-vzdelávacieho procesu, efektívne prepojenie učebnice s hudobnými ukázkami) obsahuje viacero faktografických nepresností, resp. mätúcich tvrdení o tradičnej hudbe a hudobnom folklorizme. Vzhľadom na veľký rozsah štúdie sa jej budeme venovať v samostatnej recenzii.

¹⁷ Podtémy: „Ľudová hudba na Slovensku“ (3 vyučovacie hodiny; čardáš, trcipolka – ukážky vystúpení folklórnych súborov); „Hudba národnostných menšín na Slovensku“ – maďarská, rómska, rusínska (1 hodina). V rámci tejto témy sú na ďalších hodinách prezentované: česká hudba, poľská hudba, maďarská hudba (porovnaj „Ročný plán predmetu – Ročník: 5“, b. d.: 3-4).

odkazy v jednotlivých vyučovacích hodinách, sú volené tak, aby zazneli v podaní pôvodných, riadnych reprezentantov hudobného žánra. V prípade odporúčaných ukážok tradičnej hudby je toto pravidlo systematicky obchádzané.¹⁸

- 6. ročník („Ročný plán predmetu – Ročník: 6“, b. d.): tematicky je ľudová pieseň doplnkom širšie koncipovaného učiva o kľúčových hudobno-štýlových epochách európskej artificiálnej hudby, postaveného na príkladoch reprezentatívnych hudobných diel. Ľudová pieseň je cez optiku hudobno-štýlových vrstiev a hudobno-štrukturálne charakteristiky doplňujúcim prostriedkom bližšieho spoznávania pravekej a starovekej, stredovekej, renesančnej, či barokovej hudby v Európe. Tematicky sa opäť objavuje opakovanie a rozšírenie celku „Prostredníctvom hudby poznávame kultúru iných národov“ s akcentom na ďalšie európske krajiny (Taliansko, Nemecko, Francúzsko, Anglicko a pod.).
- 7. ročník („Ročný plán predmetu – Ročník: 7“, b. d.): témy HuV sú orientované na podoby modernej populárnej hudby a vybrané štýlové epochy európskej vážnej hudby. Tradičná hudba je preto zastúpená v jej ďalších umeleckých stvárneniach (hudobným jazykom populárnej hudby,¹⁹ v kontexte tvorby neofolkloristov a v tvorbe profesionálnych telies scénického folklorizmu na príklade Slovenského ľudového umeleckého kolektívu). Na 13. hodine plán venuje pozornosť vianočnej hudbe v jej žánrovej pestrosti.²⁰ V rámci témy „Tradičná populárna hudba“ je jedna vyučovacia hodina venovaná prejavom tanečnej hudby, a to v podobe hlavných stredoeurópskych reprezentantov (česká polka, štvorylka, valčík s ukážkou v syn-
tezátorovom predvedení, čardáš). Výkonový štandard vo všetkých hodinách cieľi na schopnosť sluchovo rozlišovať skladby všetkých epoch a žánrov. Vo viacerých prípadoch výber hudobných ukážok ostáva na samotnom učiteľovi.
- 8. ročník („Ročný plán predmetu – Ročník: 8“, b. d.): ročníku dominuje téma „Členitý svet hudby“. Tu sa tradičná hudba tematizuje najmä v kontexte jej sociálno-funkčných charakteristík, hudobno-štýlových vrstiev piesní, od 11. vyučovacej hodiny jej regionálneho členenia aj tzv. nárečových okruhov (téma: „Folklór – ľudová hudba jednotlivých regiónov Slovenska“). Výber ukážok je opäť ponechaný na učiteľa, objavuje sa však aj úloha zaradiť príklady folklórnej hudby do regionálnych oblastí. Zoznam odporúčaných internetových odkazov obsahuje záznamy vystúpení a videoklipy známejších folklórnych interpretov.

Zo základného rozboru materiálov ŠVP vyplýva, že vo vzťahu k problematike ľudovej piesne v oboch stupňoch vzdelávania je vo všetkých ročníkoch učiteľ konfrontovaný s pomerne veľkým množstvom tematických obsahov a didakticko-metodických pokynov. Okrem toho, celkové nároky na rozsah znalostí, flexibilitu, kreativitu a hudobno-interpretačné kompetencie učiteľov HuV sú vysoké. Plnohodnotnú a pre žiakov atraktívnu a zrozumiteľnú realizáciu obsahových štandardov zameraných na ľudovú pieseň a jej

18 Iba raz sa v tomto ročnom pláne cez internetový odkaz stretávame s interpretáciou pôvodných nositeľov hudobno-folklórnej tradície, a to pri piesni „Kopala studienku“ (*Fsk Šumiačan zo Šumiaci*).

19 Ako dva príklady sú prekvapujúco použité skladby českej skupiny Čechomor a Modrý efekt (porovnaj „Ročný plán predmetu – Ročník: 7“, b. d.: 4).

20 Vzniká tak priestor pre duchovné a svetské vianočné piesne, ľudové dramatické prejavy a obyčaje, avšak podľa výberu učiteľa. „Koleda“ je v ročnom pláne ilustrovaná ukážkou skladby skupiny Tublatanka.

prednes vyžaduje od učiteľa dobrú, resp. aspoň elementárnu znalosť tradičnej hudby a regionálnych osobitostí tradičnej ľudovej kultúry, najmä však základný prehľad v problematike scénického folklorizmu. Inak nebude schopný vhodne komentovať a voliť pre jednotlivé vyučované témy reprezentatívne ukážky hudobno-folklorných prejavov tak, aby naplnil ciele deklarované výkonovými štandardmi (najmä tie, ktoré sa vzťahujú na spoznávanie kultúrnych kontextov existencie tradičnej hudby a budovania vzťahu k nej). Najbližší kontakt žiakov s umelecky neštylizovanými podobami ľudovej piesne a jej vokálnej interpretácie sprostredkujú viac, či menej reprezentatívne príklady scénického folklorizmu, niektoré z nich bez väčšej pridanej hodnoty (napr. pozorovateľného prepomenia, resp. súvisu s kultúrno-spoločenským kontextom interpretácie piesní vo vidieckom prostredí). Problematika hudby národnostných menšín je prítomná nedostatočne. Ak by chcel učiteľ rozšíriť, či modifikovať prednášanú učebnú látku, musí iniciatívne pátrať po ďalších prameňoch doplnujúceho (napr. regionálneho) piesňového materiálu a didaktiky vhodných zdrojoch hudobných a audiovizuálnych ukážok – a k tomu mu chýbajú jasné pokyny a odporúčania. Kvalita využívaných didaktických prostriedkov závisí teda v konečnom dôsledku od znalostí a skúseností samotného učiteľa.

Tradičné hudobné nástroje, hudobno-nástrojové zoskupenia a inštrumentálna hudba

Hudobné nástroje ako také sú v primárnom vzdelávaní zastúpené dvomi spôsobmi. S podnetmi na ich praktické využitie sa stretávame najmä v súvislosti s tzv. „elementárnymi hudobnými nástrojmi“ reprezentovanými Orffovým inštrumentárom²¹ – zakaždým ako súčasť spevu vo funkcii ostínateho rytmického, či jednoduchého hudobného sprievodu k piesňam, krátkym slovesným útvarom, resp. k detským hrám. Druhá forma ich reprezentácie na hodinách HuV sa týka zaradenia učebnej látky o rôznych hudobných nástrojoch a hudobno-nástrojových zoskupeniach do učebníc 2. – 4. ročníka. V učebnici 4. ročníka sa ľudové hudobné nástroje prezentujú v rôznych podobách, a to buď ako didaktická poznámka, zaujímavý poznatok alebo fotografia (ilustrácia), v súvislosti s textom práve uvedenej ľudovej piesne, alebo v samostatnej kapitole venovanej klasifikácii hudobných nástrojov (Langsteinová, Felix, 2020b: 46-47).²² Z didaktického hľadiska sú hudobné nástroje v druhoradej pozícii voči piesňovému materiálu. Minimálna pozornosť je venovaná tradičným detským hudobným nástrojom (v kontraste so širokou škálou ich potenciálneho hudobného využitia). „Príloha číslo 8. k Dodatku č. 7 [...]“ ku vzdelávaciemu štandardu pre 1. až 3. ročník HuV z roku 2015 dokonca uvádza výlučne nástroje Orffovho inštrumentára ako povinné didaktické prostriedky (porovnaj Umenie a kultúra, 2015: 3).

21 Z hľadiska využívania tradičných detských hudobných nástrojov nachádzame krátke poznámky a podnety na viacerých miestach učebnice pre 2. ročník, avšak bez ich bližšej druhej špecifikácie. V 3. ročníku sú učiteľ so žiakmi nabádaní k výrobe vrbovej pišťalky prostredníctvom stručného ilustrovaného návodu.

22 V celej učebnici sa roztrúsene objavujú zmienky o viacerých ľudových nástrojoch, či nástrojových zoskupeniach: muzika z Habovky (ilustračná fotografia), fujara (poznámka o jej zápise v Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO), fujara trombita, heligónka a akordeón, banícka klopačka, drumbl'a, ozembuch, gajdy, klepáč, ninera, rapkáč, klarinet a typy združení, ako dychovka, cimbalová hudba (niektoré aj s regionálnou väzbou).

V rámci VzŠ a ročných plánov učiteľa pre nižšie stredné vzdelávanie sa od 5. ročníka pozornosť sústreďuje na využitie elementárnych hudobných nástrojov pri tvorbe ostinátnych sprievodov v odlišných hudobných metroch a na experimentálne štylizácie charakteristických zvukov a javov z prírody a okolitého prostredia. V 5., 6. a 7. ročníku sú žiaci vedení k výrobe elementárneho hudobného nástroja a k hre na jednom klasickom hudobnom nástroji (porovnaj ŠPÚ, 2014b). V 5. ročníku dostáva priestor podrobnejšia klasifikácia hudobných nástrojov²³ a typy hudobno-nástrojových zoskupení. Veľký dôraz sa kladie na sluchové rozoznávanie jednotlivých nástrojových druhov. Celkové ťažisko teda spočíva v percepcii a reflexii hudobných ukážok. Ročný plán pre 8. ročník obsahuje kapitolu o sláčikových hudobných nástrojoch (ale bez zmienky o ich súvisi s tradičnou hudbou), pri „dychových“ nástrojoch zasa nenachádzame obsahový štandard určený (aj) na spoznávanie tradičného hudobného inštrumentára, dôraz sa však kladie skôr na dychové ansámble v džezze a artificijálnej európskej hudbe. To isté platí aj pre obsahové štandardly k problematike komorných nástrojových zoskupení.

Ak v súvislosti s ľudovou piesňou a spevom absentujú niektoré didakticky ľahko využiteľné témy, v prípade hudobných nástrojov a tradičnej inštrumentálnej hudby je potenciál využitý ešte menej. Bohatý svet ľudových hudobných nástrojov, tradičných muzík a ich hudobnej produkcie, vrátane celej škály súvislostí a historicky podmienených vzťahov s nástrojmi a inštrumentálnou tradíciou artificijálnej a populárnej hudby, ponúka mnohé podnety na prípravu zaujímavej vyučovacej hodiny.

II.

Doplňujúce didaktické materiály hudobnej výchovy

Dôležitú úlohu pri príprave učebných podkladov na vyučovaciu hodinu zohráva nielen obsah VzŠ, samotná osobnosť učiteľa, ale takisto dostupnosť a obsah vzdelávacích materiálov, ktoré didakticky sprevádzajú, dopĺňajú alebo dokonca nahrádzajú východiskovú učebnú látku predpísanú vzdelávacím štandardom.²⁴ Objektom výskumu boli preto tiež najdostupnejšie a najbežnejšie doplňujúce didaktické prostriedky a s nimi súvisiace zvukové a audiovizuálne záznamy ponúkané, či dostupné učiteľom HuV základných škôl. Po preliminárnej sondáži aktuálnej ponuky boli bližšie preskúmané nasledujúce internetové portály a typy prameňov:²⁵

23 Spomedzi tradičných sa spomína píšťalka, píšťalka-dvojačka, fujara, gajdy, korýtkové husličky, citara, cimbal, ozembuch.

24 Preliminárnym prieskumom (interview so šiestimi učiteľmi HuV na základných školách z rôznych lokalít Slovenska, dvomi tvorcami a univerzitnými pedagógmi) boli overované niektoré z výsledkov obsahovej analýzy učebných materiálov a VzŠ. Vyplynulo z neho niekoľko skutočností, ktoré by, samozrejme, vyžadovali ďalšie metodicky plnohodnotné overovanie na podstatne väčšom výberovom súbore. Výroky respondentov napríklad vo všetkých prípadoch poukázali na skutočnosť, že analyzované učebnice hudobnej výchovy, metodické listy a ročné plány sa v súčasnosti kvôli ich zložitosti, informačnej komplexnosti a rozsiahlosti, a tým ťažšej uplatniteľnosti na hodinách HuV (v aktuálnych podmienkach vzdelávania na základných školách) nevyužívajú vôbec, alebo len minimálne, pričom učitelia si veľmi často pripravujú didaktické materiály sami a len v základnej spojitosti s príslušným VzŠ hudobnej výchovy.

25 Po nich totiž učitelia siahajú v prípade, ak nenachádzajú vhodné informácie a podnety v oficiálnych didakticko-metodických materiáloch a dokumentoch ŠVP (porovnaj napr. Schubertová, 2016: 42-44).

1. internetová stránka: „Preskoly.sk“ – aktuálna ponuka publikácií pre HuV na základných školách;
2. internetové stránky „Uciteliaucitelom.sk“ a „Zbornovna.sk“ s didaktickými prostriedkami, ktoré vytvárajú samotní učitelia základných škôl;
3. komerčne zamerané hudobné produkty pracujúce s ľudovými piesňami – „Pavelcakovci.sk“ a ďalšie vybrané youtube kanály.

Internetový portál „Preskoly.sk“ ponúka základným školám jednak učebnice a pracovné zošity hudobnej výchovy, jednak ďalšie typy didaktických pomôcok (v čase výskumu išlo o celkovo 60 produktov).²⁶ Nasledujúce publikačné výstupy sú ponúkané učiteľom základných škôl pre hudobnú výchovu, ktorí majú záujem rozšíriť spektrum používaných učebných materiálov:

„Zborník slovenských piesní pre 1. stupeň ZŠ“ (Benciová, Robinek, 2009). Ide o súbor 58 notových zápisov ľudových piesní. Prílohu tvorí hudobný CD nosič, na ktorom sú zaznamenané piesne v publikácii. Z hľadiska vzdelávacieho potenciálu a koncepciou výberu piesní je zborník skôr sekundárnym doplnkom piesňového materiálu v učebniciach HuV. Vhodným materiálom pre hodiny HuV sú nahrávky hostí z Terchovej (23 regionálne odlišných piesní; heligonkár a detský spev). Zvyšok hudobného obsahu CD predstavuje štýlovo nevyhranený vokálny prednes ženských a mužských interpretov, sprevádzaný akordeónom (sólo, zbor).

„Veľký spevník najznámejších ľudových piesní“ (Dobrucký, 2012) obsahuje 175 notových zápisov ľudových a zľudovených piesní v dvojhlasných úpravách s akordickými znakmi. Obsah publikácie zahrňuje „polky“, „valčíky“, „čardáše a iné“ a piesne „pomalé – ťahavé“. Mnohé piesne reprezentujú najmladšiu vývojovú vrstvu nadregionálne rozšíreného repertoáru, typickú pre rodinné oslavy a produkciu moderných zábavových kapiel. Výber piesní, absencia geografického zaradenia, vrátane ich často „netradičného“ spracovania do viachlasnej podoby – z hľadísk, ktoré boli zvolené v prezentovanom výskume – neprinášajú učiteľovi očakávanú pridanú hodnotu a výrazne znižujú potenciál spevníka stať sa relevantnou učebnou pomôckou.

Didaktické materiály zamerané na ľudové piesne a tradičné hudobné nástroje určené (aj) základným školám, ktoré publikovalo Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry pri NOC²⁷ a Slovenské centrum pre tradičnú kultúru. Multimediálne DVD „Slovenské ľudové hudobné nástroje“ (Kysel, Luther, Hamar, Garaj, 2009) je vhodnou pomôckou pre učiteľov HuV.²⁸ DVD je východiskom pre hodiny zamerané na hudobné nástroje a rôzne

26 Pracovné zošity určené na výučbu hudobnej teórie (4), didaktické karty (5), náučné tabule (7), hudobné doplnovačky a hry (4). Žiadna z týchto didaktických pomôcok nie je zameraná, resp. nemá priamy súvis s problematikou tradičnej hudby.

27 V súčasnosti inštitúcia nesie názov Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru (ďalej len CTLK). Je odborným pracoviskom Slovenského ľudového umeleckého kolektívu, štátnej príspevkovej organizácie zriadenej Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky.

28 Obsahuje odborné komentáre, fotografickú prílohu, predovšetkým však zvukové a audiovizuálne ukážky hry na vybraných tradičných hudobných nástrojoch štyroch základných skupín. Z celkového počtu (63) prezentovaných hudobno-nástrojových druhov ide o 20 idiofónov, 1 membranofón, 6 chordofóny a 36 aerofónov.

témy tradičnej ľudovej kultúry, takisto je zdrojom informácií o výrobe aj využití niektorých tradičných detských hudobných nástrojov. Multimediálny nosič si nekladie za cieľ pokryť problematiku tradičných hudobno-nástrojových zoskupení a ansámbovej hudby. Tu musí učiteľ siahnuť po ďalších prameňoch.

Osem publikácií z edície „Ľudové piesne regiónov Slovenska“, takisto vydanéj CTLK pre rôzne typy škôl, najmä pre základné školy (Ambrózová, Hrušovský, Rendoš, 2009, 2010; Ambrózová, Jágerová, 2009; Ambrózová, Jágerová, Moravčík, 2009; Ambrózová, Járek, 2009; Ambrózová, Lukáčová, Salajová, 2009; Ambrózová, Michalovič, 2009; Ambrózová, Obuch, 2009).²⁹

Ponuku hudobných CD nosičov reprezentujú albumy etablovaných reprezentantov hudobného folklorizmu z produkcie orchestra SĽUK pod vedením Štefana Molotu. Okrem CD s pijanskými a erotickými ľudovými piesňami je súčasťou ponuky takisto monotematický album s tradičným detským piesňovým repertoárom (SĽUK, 2004). Pre vhodnú dramaturgiu je dobrým didaktickým prostriedkom vo viacerých ohľadoch (vokálny prednes, repertoár, problematika hudobného folklorizmu na Slovensku, čiastočne tradičná ansámblová hudba).

Ponuka didaktických materiálov na portáli „Preskoly.sk“ teda obsahuje pomerne obmedzené množstvo informačných zdrojov o hudobnom folklóre. Zo všetkých sú v zmysle sledovaných kritérií najvhodnejšími výstupy CTLK, hoci ani tie nepokrývajú všetky témy a oblasti, ktoré by učitelia mohli využiť na vyučovaní v súlade s cieľmi ŠVP pre HuV. Z hľadiska dôležitosti ľudových piesní ako kľúčového prostriedku spoznávania tradičnej hudby na základných školách v ponuke portálu takmer úplne absentuje vyhovujúci zvukový, resp. audiovizuálny didaktický materiál zachytávajúci pôvodných nositeľov, vokálne prednesové situácie a štýly, podoby tradičného viachlasu.

Učitelia základných škôl na Slovensku preto nevyhnutne využívajú široké spektrum ďalších internetových prameňov. Stránka, prostredníctvom ktorej dochádza ku vzájomnej distribúcii a predaju hotových didaktických pomôcok vytváraných aktívnejšími a technicky zručnejšími pedagógmi ostatným kolegom, je internetový portál (“on-line trhovisko”) „Uciteliaucitelom.sk“.³⁰ Explicitne (aj názvom) sa tradičnej hudbe venujú didaktické pomôcky prezentujúce “koledy” (11 vianočných piesní) a ľudové piesne (30 piesní). Formou prispôbolených notových zápisov sú spracované pre hru na bobotuboch, xylófone, zvončekoch, boomwhackeroch a na klavíri. Pre každý nástroj sú piesne ponúkané ako samostatný produkt, resp. publikácia, a to za symbolickú cenu 2 Eurá (pozri napr. Kostolanská, 2022).

29 Obsahujú výber ľudových piesní regiónov Slovenska, notový zápis dopĺňajú akordické znaky, zápisy piesní z lokalít s viachlasnou tradíciou aj zápis ďalších hlasov. Zápisy textov piesní rešpektujú lokálne nárečia. Súčasťou publikácií je text o charaktere ľudových piesní na Slovensku a kapitola o samotnom repertoári v príslušnej publikácii.

30 Spomedzi materiálov pre základné školy je na stránke aktuálne k dispozícii 254 didaktických pomôcok určených pre výučbu HuV (z celkového množstva 6318 produktov) („UčiteliaUčiteľom“, b. d.). Tieto typy pomôcok sú spolu s ponukou rôznych platených kurzov pre učiteľov základom obsahu propagačných príspevkov uzavretých skupín na sociálnej sieti Facebook. Napr. Inšpirácie pre prvostupniarov (ZŠ), b. d.; Učitelia prvého stupňa ZŠ, b. d.; Učitelia hudby, b. d.; Inovatívne vyučovanie, b. d.

Najdôležitejšiu úlohu spomedzi učiteľských internetových portálov zohráva internetová platforma „Zborovna.sk“ (2008-2023)³¹ – internetová stránka s povinnosťou vytvorenia vlastného konta s bohatou funkcionalitou, databázou didaktických zdrojov aj určitá forma sociálnej siete pedagógov na Slovensku.³² Objektom analýzy bola konkrétna podstránka portálu – „Virtuálna knižnica“ („Knižnica“, 2023). Obsahuje didaktické materiály k jednotlivým predmetom a témam, kreované samotnými učiteľmi.³³ Aktuálne (október, 2023) ponúka celkom 249 657 didaktických materiálov, čo je mimoriadne vysoký počet.³⁴ Učitelia môžu ľubovoľné materiály sťahovať, vzájomne si ich hodnotiť komentármi či emotikonmi a využívať ich na vlastných hodinách. Filtrovanie digitálnych súborov je umožnené cez kategórie, ako typ školy, predmet, ročník, typ dokumentu (podkategórie: dokumenty, test, link, galéria) a zúžiť výsledný výber ešte na základe obľúbenosti, počtu kladných hodnotení a pod.

Obr. 3

Podstránka „Zborovna.sk“ – „Virtuálna knižnica“. V pravej dolnej štvrtine obrázka sa zobrazujú prvé dva odfiltrované didaktické materiály (filter viditeľný v strede obrázka) so spresňujúcimi údajmi. Dátumy nahratia súborov naznačujú, že stránka sa každý deň obohacuje o nový obsah.
Zdroj: Zborovna.sk, 2008-2023b

31 Prevádzkovateľom stránky nie je Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej MŠVaV SR), ani NIVAM, ale spoločnosť Komenský, s.r.o. so sídlom v Košiciach.

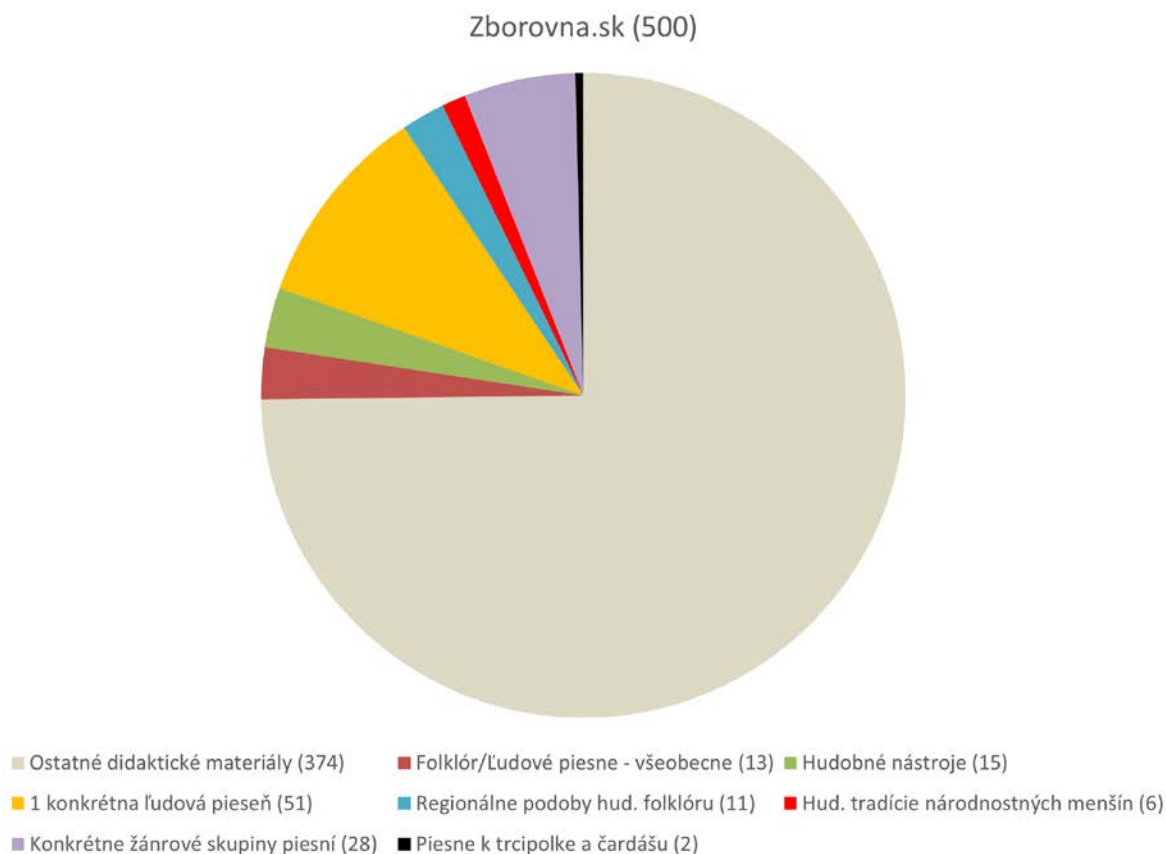
32 Za pravidelný finančný poplatok sa do portálu môžu zaregistrovať takisto materské školy, základné školy, špeciálne školy, stredné školy, umelecké školy, centrá voľného času a ich učitelia, poprípade občianske, resp. rodičovské združenie pri škole.

33 Vďaka láskavému súhlasu jedného z respondentov výskumu do nej bolo možné vstúpiť s použitím jeho/jej prihlasovacích údajov. Týmto mu/jej úprimne ďakujem.

34 Dokumenty síce nie je možné filtrovať podľa dátumu pridania, identifikovali sme však niekoľko už z roku 2008. Do knižnice sa učebné materiály a pomôcky pridávajú na dennej báze do súčasnosti.

Po zadaní filtrov „Základná škola“ – „Hudobná výchova“ – „Všetky ročníky“ – „Dokumenty“ – „Všetky“ Knižnica ponúka celkovo 3241 digitálnych súborov: predovšetkým powerpointové (.pptx, .ppt) prezentácie, ďalej didaktické hry, zvukové súbory, testy, textové dokumenty, zriedkavo audiovizuálny obsah v podobe videí (knížnica neobsahuje odborné publikácie, články z časopisov a pod.). Vďaka možnosti tieto súbory sťahovať a obsahovo preskúmať bola po uvedenej filtrácii vymedzená vzorka prvých 500 didaktických materiálov zoznamu. Sledované boli nasledujúce premenné:

1. miera zastúpenia didaktických prostriedkov zameraných na hudobný folklór, hudobný folklorizmus a tradičnú ľudovú kultúru³⁵ a v rámci takto identifikovaného súboru;
2. tematické zameranie súborov, resp. didaktických objektov;
3. obsahová náplň .pptx/.ppt prezentácií a vybraných textových dokumentov s prihliadnutím na prezentované informácie, predovšetkým však na charakter všetkých notových, hudobných a audiovizuálnych ukážok, na ktoré dokumenty buď odkazovali cez hypertextový internetový odkaz, alebo ich priamo obsahovali.

Graf 1

Zastúpenie didaktických materiálov zameraných alebo súvisiacich s hudobným folklórom a tradičnou ľudovou kultúrou (126 objektov) k predmetu Hudobná výchova vo „Virtuálnej knižnici“ portálu „Zborovna.sk“ (celková vzorka 500 objektov).
Zdroj: Zborovna.sk, 2008-2023b

35 Pri témach súvisiacich s tradičnou ľudovou kultúrou išlo o didaktické materiály prezentujúce hudobný folklór v kontexte vybraných kultúrnych regiónov, rodinných alebo kalendárnych sviatkov, historických reálií a pod.

Z 500 digitálnych objektov bolo identifikovaných celkovo 126 súborov (25,2 %) zameraných na problematiku hudobného folklóru, hudobný folklorizmus, príp. tradičnú ľudovú kultúru. Ich tematické zameranie prezentuje **Graf 1**. Spolu 13 súborov bolo zameraných na všeobecnejšie témy týkajúce sa tradičnej hudby a ľudových piesní Slovenska. 15 materiálov sa venovalo hudobným nástrojom – primárne európskej artificijálnej hudby (relatívne malú časť z nich predstavovali hudobné nástroje využívané v tradičnej hudbe na Slovensku). Najväčší počet didaktických materiálov tvorili hudobné nahrávky (MP3), alebo dokumenty s textami ľudových piesní (51). Celkom 11 súborov prezentovalo folklórne tradície (a ďalšie charakteristiky) určitého etnografického regiónu Slovenska. Šesť .pptx/.ppt prezentácií bolo priamo zameraných na tradičnú hudobnú kultúru národnostných menšín a jej súčasné podoby (z toho 3 zamerané na rómsku, 2 na rusínsku, 1 na maďarskú nár. menšinu). Celkovo 28 vzdelávacích materiálov (najmä .pptx/.ppt) rôznym spôsobom pertraktovalo tému piesňových druhov a žánrových skupín ľudových piesní (9 vianočný repertoár, 8 obsahovalo piesne ku kalendárnym a rodinným sviatkom, 2 uspávanky). Dve prezentácie obsahovali kópie obrázkov, notových zápisov a textov z učebnice hudobnej výchovy 5. ročníka určených na výučbu trcipolky a čardáša.

Obsahovej analýze som podrobila všetkých 57 .pptx/.ppt prezentácií a 33 textových dokumentov spomedzi 126 súborov. Prihliadala som na skutočnosť, že nie je možné s určitosťou potvrdiť mieru využívania prezentácií ďalšími registrovanými učiteľmi (pasportizačné údaje dokumentov na stránke totiž neindikujú počet ich stiahnutí, čo by bol nápomocný údaj). Každú prezentáciu či dokument si ďalší učiteľ môže po stiahnutí pozmeniť, resp. prispôbiť vlastným zámerom a nárokom. Napriek skutočnosti, že ide o relatívne nízky počet učiteľských didaktických pomôcok v porovnaní s počtom učiteľov hudobnej výchovy na Slovensku, si predsa len dovoľím skonštatovať, že boli výpovedné hneď v niekoľkých ohľadoch. Ich obsah napovedá, čo zo vzdelávacích štandardov a učebníc volia učitelia ako základ pre učebnú látku HuV. Naznačujú taktiež určité tendencie v spôsobe reprezentácie tradičnej hudby, resp. hudobného folklóru na vyučovacích hodinách HuV. Tu je niekoľko najdôležitejších zistení:

- Hoci rozsah a kvalita spracovania prezentácií sa mierne líšia, autori materiálov viac-menej dodržiavajú základné tematické celky učebníc HuV, často však problematiku uchopujú inak, ako je spracovaná v učebniciach. Učebnice spolu s VzŠ teda síce rámcujú, avšak plnohodnotne nevymedzujú zameranie a rozsah prednášanej látky.
- V prípade snahy učiteľa rozšíriť problematiku nad rámec obsahu v učebniciach (najčastejšie išlo o doplnenie ďalších etnografických, historických informácií k téme) sú primárnym informačným zdrojom internetové stránky.³⁶ Vytvára sa tak aj veľký priestor pre informačné skreslenie a chybovosť prezentovaných informácií.³⁷ Kľúčovú úlohu preto zohráva schopnosť samotného učiteľa vybrať z množstva informácií

36 Presné zdroje informácií pre tvorbu prezentácií a písomných dokumentov nebolo možné vystopovať. Učitelia ich v prezentáciách neuvádzajú.

37 Pri skúmaní reprezentatívnosti a vhodnosti informácií v prezentáciách sa, samozrejme, prihliadalo na povahu cieľového recipienta učebnej látky (deti rôzneho veku), a teda aj nutnú mieru zjednodušenia, ktorú musí učiteľ prísne uplatňovať.

tie najvhodnejšie a najrelevantnejšie.³⁸ Dôležitým predpokladom je v tom prípade mať o problematike aspoň elementárny prehľad, príp. mať osobnú skúsenosť s prejavmi tradičnej hudby a hudobného folklorizmu a ich regionálnymi osobitosťami.

- Všetky notové príklady ľudových piesní pochádzali z učebníc HuV (fotokópie) – prezentácie teda nenaznačujú využívanie iných tlačенých informačných zdrojov (napr. piesňové zbierky, prehľadové hudobno-folkloristické práce, vlastnoručne zhotovené zápisy ľudových piesní, príp. online databázy ľudových piesní).³⁹
- V prezentáciách nebola cielene reflektovaná problematika tradičného viachlasu, spevných príležitostí, funkčného prepojenia tradičnej hudby s tanečnými prejavmi, nehovoriac o tradičných podobách vokálnych prednesových štýlov vo vyšších ročníkoch.
- V prezentáciách zameraných na hudobné nástroje učitelia len čiastočne sledujú obsah učebníc. Vzniká tak paradoxná situácia – spomedzi tradičných hudobných nástrojov v prezentáciách prevládajú tie mimoslovenské (mandolína, ukulele, rumba gule, bendžo). Zo slovenských sa najčastejšie objavovali gajdy (niekedy s fotografiou škótskych či českých), cimbál, ozembuch, len zriedkavo fujara, menej pastierske píšťaly, pričom absentujú informácie o niektorých ďalších charakteristických nástrojových druhoch, detských hudobných nástrojoch a o ľudových hudbách. Audiovizuálne ukážky hry na tradičných hudobných nástrojoch buď neboli využité vôbec alebo kvalitatívne kolísali mierou didaktickej reprezentatívnosti (rolu opäť zohrávali vedomosti a rozhľad autora prezentácie).
- Fotografie naznačujú veľkú mieru intuitívnosti vo výbere vhodných ilustračných záberov. S plným vedomím náročnosti tejto úlohy v kontexte veľkého množstva fotografického obsahu na internete je možné konštatovať, že okrem vhodne vybraných fotografií boli pomerne bežné didakticky nie celkom primerané vyobrazenia umelecky štylizovaných vizuálnych rekonštrukcií života a prejavov tradičnej ľudovej kultúry v minulosti. Len v dvoch prípadoch z 57 prezentácií sme našli 1-2 fotografie s vodoznakom databázy Fondu tradičnej ľudovej kultúry („Fond TLK“, b. d.). Predpokladáme preto, že istá časť učiteľov nepozná alebo vedome nepracuje s dostupnými databankami etnografických foto-dokumentov, ktoré by im výrazne pomohli pri príprave didaktických pomôcok.
- V kontexte zvolených hodnotiacich kritérií priam alarmujúce výsledky však priniesla podrobná analýza všetkých zvukových a audiovizuálnych ukážok, ktoré obsahovala „Virtuálna knižnica“, alebo sa na ne odkazovali jednotlivé prezentácie či textové

38 Ako vypuklý sa ukázal problém regionálneho členenia Slovenska a lokalizácie prejavov tradičnej hudby. Niekoľko príkladov: Hriňová či Sliač boli v 1 prezentácii horehronskými obcami, Tisovec bol jedným z troch príkladov obcí Malohontu, Ján Ambróz a pieseň Na Kráľovej holi sa stali typickými reprezentáciami folklórnej tradície Pohronia, hru na cimbele reprezentoval maďarský Róm zo stočlenného budapeštianskeho orchestra, ľudová hudba Ďateľinka reprezentovala región Gemer.

39 Len v jednom prípade (z 57) boli využité fotokópie piesňových zápisov zo zbierky „Slovenské spevy 1-3, D1-D3, R“ (Galko, 1972-1989) a v jednom prípade fotokópie strán z publikácií edície „Ľudové piesne regiónov Slovenska“. V dvoch prípadoch textových dokumentov išlo o materiál propagujúci známe popularizačné spevníky ľudových piesní „A teraz túto,...“ (Tátoš, 2004a; Tátoš, 2004b), ktoré síce sústreďujú rozmanité ľudové piesne Slovenska, úplne v nich však absentuje ich regionálne/lokálne zaradenie, indikácia špecifik lokálnych nárečí v prepise piesňových textov, zápisy sú výlučne jednohlasné a pod.

dokumenty. Sú dôkazom toho, že žiaci (napriek deklarovaným cieľom ŠVP a VzŠ pre HuV) prichádzajú do kontaktu s tradičnou hudbou výlučne prostredníctvom hudby tvorenej syntezátorom, príp. doplnujúcimi elektrofonickými nástrojmi. Didaktické zvukové ukážky ľudových piesní a tradičnej tanečnej hudby tvorili buď nahrávky priamo “vyrobené” syntezátorom pre vyučovanie ľudových piesní na hodinách HuV, alebo ich reprezentovala, umeleckou kvalitou priemerná až podpriemerná, tvorba rozmanitých súčasných tanečno-zábavových skupín a komerčných subjektov.⁴⁰ Len skutočne raritne boli v materiáloch identifikované odkazy na hudobné nahrávky či scénické vystúpenia reprezentantov hudobno-tanečného folklorizmu (napr. Lúčnica, mestské folklórne teleso z Maďarska, folklórne skupiny), a to najmä v prezentáciách o hudobných tradíciách kultúrnych regiónov. Syntezátorové nahrávky boli použité pri všetkých ukážkach ľudových piesní z učebníc hudobnej výchovy, v prezentáciách o vianočnom repertoári, dokonca v rámci problematiky Slovenských spevov, tvorby „venčekárov“ či Bélu Bartóka a jeho zberateľských aktivít. Uvedené zistenie považujem za jedno z najzávažnejších v celom prezentovanom výskume.

1. stupeň ZŠ (5€/ks)		CD Pavelčákovci (5€/ks)	
1. ročník - Inštrumentácia	- ▾	My to dáme (10€/ks) NOVÉ	- ▾
2. ročník - Inštrumentácia	- ▾	Bodaj tota karčma	- ▾
3. ročník - Inštrumentácia	- ▾	Mám ja hrušku	- ▾
4. ročník - Inštrumentácia CD 1	- ▾	Tichá noc, tmavá noc	- ▾
4. ročník - Inštrumentácia CD 2	- ▾	Pavelčákovci - Výber 2003	- ▾
1. - 4. ročník - Počúvanie CD 1	- ▾	Pod Kojšovskou hoľou	- ▾
1. - 4. ročník - Počúvanie CD 2	- ▾	Počúvaj, Paula	- ▾
2. stupeň ZŠ (5€/ks)			
5. ročník - Inštrumentácia CD 1	- ▾	7. ročník - Inštrumentácia CD 2	- ▾
5. ročník - Inštrumentácia CD 2	- ▾	7. ročník - Počúvanie CD 3	- ▾
5. ročník - Počúvanie CD 3	- ▾	7. ročník - Počúvanie CD 4	- ▾
5. ročník - Počúvanie CD 4	- ▾	7. ročník - Počúvanie CD 5	- ▾
6. ročník - Inštrumentácia CD 1	- ▾	8. ročník - Inštrumentácia CD 1	- ▾

Obr. 4 Časť ponuky zvukových nahrávok ľudových piesní (aj) pre učiteľov základných škôl na internetovom portáli „Pavelcakovci.sk“, priamo adaptovaná na vzdelávacie obsahy predmetu HuV.

Zdroj: Pavelčákovci, 2007-2023

40 Všetky takéto materiály sú bezodplatne zverejnené na portáli „YouTube.com“ alebo na stránkach predmetných subjektov. V skúmanom materiáli boli využívané produkty youtubových používateľských účtov „Slovenské detské pesničky“, „Notissimo.sk“ a hudobný materiál internetového portálu „Vianoce.sk“. „Spievankovo“ (projekt Márie Podhradskej a Michala Čanakyho) je pri tvorbe hudobných podkladov k piesňam známe využívaním akustických hudobných nástrojov. V posledných rokoch s projektom dokonca spolupracuje huslista a hudobný upravitel' Stanislav Palúch.

Najväčšie množstvo hudobných didaktických materiálov tvorených na syntezátore pochádza z tvorby Jána Pavelčáka. Dostupnosť, priame prepojenie s obsahom učebníc HuV, rozsah ponuky, ľahká stiahnuteľnosť zvukových súborov aj relatívne nízke ceny hudobných produktov bezpochyby vplyvajú na veľký ohlas medzi učiteľmi.

Syntezátorové spracovanie folklórneho materiálu je v zmysle medzinárodných dohovorov a koncepcií starostlivosti o nehmotné kultúrne dedičstvo možné označiť ako nevhodné. Okrem textovo-melodického základu piesní žiakom totiž takéto zvukové nahrávky nesprostredkujú žiadne informácie o tradičnej ľudovej hudbe v jej zvukovej, hudobno-žánrovej či kultúrno-historickej rozmanitosti. Hudba hraná na syntezátore nemá dostatočný didaktický potenciál kultivovať detskú hudobnú predstavivosť či estetický cit, nerešpektuje tempové charakteristiky ani regionálne špecifiká tradičnej tanečnej aj metricky neviazanej hudby a je často spojená so štýlovo nepoučeným vokálnym prednesom. Uvedené skutočnosti vyznievajú ešte závažnejšie a paradoxnejšie, ak vezmeme do úvahy, že všetky ostatné hudobné žánre a témy HuV sú na hodinách celkom prirodzene ilustrované ukážkami tvorby a interpretácie prislúchajúcich interpretov a telies. V prípade tradičnej hudby to neplatí aj napriek tomu, že stránka „YouTube.com“ ponúka – keď už nie staršie záznamy „pôvodných“ nositeľov hudobného folklóru – veľké množstvo vhodných reprezentantov hudobného folklorizmu (folklórnych skupín a súborov, sólistov-spevákov a inštrumentalistov, digitalizované dokumentárne snímky), či etnografické dokumentárne filmy a televízne programy.

Je len na škodu, že jeden z koncepčne a dramaturgicky najcennejších oficiálnych edukačných materiálov – dvoj-LP album s podrobným odborným-metodickým komentárom, „Spevy slovenského ľudu“ (Elschek, 1986), vydaný ako učebná pomôcka pre základné školy, sa celkom vytratil z hodín hudobnej výchovy aj z učebníc HuV. Obsahuje totiž starostlivo zostavené autentické nahrávky detských, obradových, regionálne príznačných aj hudobno-štruktúrne špecifických piesní a tradičného spevu na Slovensku, pochádzajúce z fonotéky vtedajšieho Etnomuzikologického laboratória Umenovedného ústavu SAV z rokov 1979-1985.⁴¹ Analyzované materiály nie sú ani dôkazom o využívaní významného prameňa detského hrového, tanečného alebo piesňového repertoáru – „Deti deťom“ (napr. Ondrejka, 1974) – na ktorého vzniku sa v rokoch 1973-1974 v rámci zberateľského osvetového projektu „Ku prameňom krásy“ podieľali deti škôl a detských folklórnych súborov z celého Slovenska. V súčasnosti sú (podobne ako mnohé ďalšie, odborne pripravené edukatívne publikácie,⁴² LP nosiče s autentickou tradičnou hudbou a rozsiahle piesňové zbierky) ukryté vo väčších knižniciach a odkázané na povedomie a cieľavedomý záujem jednotlivých učiteľov.

41 V súčasnosti Ústav hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied v Bratislave.

42 Ako príklad za všetky uvádzame publikácie hudobných pedagógov z univerzít v Prešove a Banskej Bystrici (Derevjaniková, 1991, 2001, 2013, 2019; Gašparová, Gašpar, 2021).

Slávik Slovenska

Jednou z nadstavieb bežnej výučby zahŕňajúcej hudobný folklór na základných školách je podujatie „Slávik Slovenska“ (do roku 1993/1994 nieslo názov „Zorničkin slávik“). Ide o celoslovenskú spevácku súťaž detí v interpretácii slovenských ľudových piesní, ktorú na základných školách, počnúc rokom 1991, dodnes každoročne organizuje občianske združenie OZ Slávik Slovenska v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy a výskumu SR a s finančnou podporou Hudobného fondu, prípadne iných subjektov. Iniciátormi súťaže sú Peter Štilicha⁴³ a Peter Dvorský.⁴⁴ Vždy od februára do júna postupne prebiehajú školské, okresné a krajské kolá, víťazi ktorých sa v korepetícii ľudovej hudby predstavujú na pôde jednej z hostujúcich základných škôl.⁴⁵ Porotu finálového kola tvorí hlavný garant súťaže a významné spevácke osobnosti Slovenska.⁴⁶

Obr. 5

Súprava dvoch gramoplatní s autentickými nahrávkami rozmanitej škály slovenských ľudových piesní, zostavených ako učebná pomôcka pre hudobnú výchovu základných škôl (Elschek, 1986)

Zdroj: osobný archív J. Ambrózovej, 2023

Neoddeliteľnou súčasťou súťaže je každoročne vydávaná publikácia s ľudovými piesňami „Spevníček“ pre príslušný ročník súťaže. Z nej učitelia a súťažiaci povinne čerpajú jednu z dvoch súťažných piesní (druhú ľudovú pieseň volí žiak, resp. učiteľ alebo rodič). Z hľadiska kultúrneho významu a podmienok, ktoré súťaž vytvára pre rozvíjanie interpretačných zručností v oblasti hudobného folklóru, je možné pozorovať nielen vysokú po-

43 V tom čase bol Peter Štilicha šéfredaktorom detského časopisu „Zornička“. V súčasnosti je riaditeľom a predsedom Výkonného výboru súťaže a podpredsedom občianskeho združenia.

44 Peter Dvorský je predsedom občianskeho združenia, hlavným garantom podujatia a pravidelným členom odbornej poroty finálového kola súťaže.

45 Od roku 2018 sa finále súťaže koná vo Veľkom koncertnom štúdiu Slovenského rozhlasu v Bratislave (RTVS), ktorý realizuje aj rozhlasový záznam podujatia. Sprievodnou hudbou súťažiacich je spravidla Orchester ľudových nástrojov Slovenského rozhlasu.

46 Je nutné podotknúť, že nie vždy reprezentujú žáner ľudovej hudby. Súťaž si, pochopiteľne, prešla aj v tomto aspekte vlastným vývojom. Podrobné informácie o nej sú uverejnené na internetovej stránke podujatia (Slávik Slovenska, b. d.).

pularitu súťaže medzi školami z celého Slovenska, pomerne vysokú úroveň speváckych výkonov celoštátneho kola,⁴⁷ ale aj vývoj štruktúry a obsahu samotných „Spevníčkov“.

Každoročné knižné vydanie spevníka obsahuje okrem propozícií súťaže celkom 30 notových a textových zápisov ľudových piesní, výber ktorých pokrýva niekoľko kultúrnych regiónov Slovenska.⁴⁸ Tento výber síce vo finálnej fáze zabezpečujú organizátori súťaže, prvotná selekcia repertoáru („oblíbených“, „ktoré sa vám páčia“) sa realizuje rôznymi spôsobmi, napr. verejnými výzvami na sociálnych sieťach, ktorých cieľom je zozbierať „oblíbené piesne z regiónu“ od neurčitého koncového prijímateľa facebookového príspevku.

Hoci prvotný impulz na založenie a organizovanie súťaže pochádza z „nefolklórneho“ prostredia, vďaka osobnostiam, spolupráci s MŠVaV SR a dobrým partnerom sa súťaž „Slávik Slovenska“ začlenila do života základných škôl natoľko, že sa na nej do roku 2011 zúčastnilo viac ako 800 000 detí z celého Slovenska a v minulosti inšpirovala aj školy v prostredí zahraničných Slovákov.⁴⁹

III.

Regionálna výchova a vzdelávanie v oblasti hudobného folklóru

Jednou z ôsmich prierezových tém v rámci ŠVP pre primárne vzdelávanie, je „Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra“ (ďalej len Regionálna výchova).⁵⁰ Vo svojej podstate reaguje na silnejúce globalizačné tendencie, postupné vytrácanie prejavov tradičnej ľudovej kultúry z každodenného života v mnohých lokalitách Slovenska a potrebu upevňovania lokálnej a národnej identity žiakov základných škôl s prihliadnutím na existenciu národnostne zmiešaných lokalít. Jej ciele, obsah a celkovú koncepciu vymedzuje oficiálny dokument Štátneho pedagogického ústavu (ŠPÚ, b. d. c), resp. NIVAM. Jedným

47 Tá však priamo súvisí so skúsenosťami a kvalitou pedagógov, či rodičov, ktorí žiakov na súťaž pripravujú, takisto so spevnosťou a kultúrnymi podmienkami na aktívny rozvoj spevu ľudových piesní v lokalite žiaka, či v jeho/jej rodine. Spätnú väzbu na jednotlivých stupňoch súťaže dostávajú žiaci aj od hodnotiacej poroty, ktorú v rôznych pomeroch v okresnom až krajskom kole vymenúva Odbor metodiky príslušného Regionálneho úradu školskej správy Ministerstva školstva a Výkonný výbor súťaže. Nie vždy ide o odborníkov na tradičnú hudbu alebo etablovaných folklórnych interpretov, čo je významný aspekt podujatia.

48 „Spevníček“ slúži mnohým učiteľom takisto ako doplňujúca didaktická pomôcka na hodinách HuV.

49 V Toronte sa v rokoch 2009 – 2011 organizoval „Kanadský slávik“ a v rokoch 2011, 2012 a 2017 v New Yorku „Americký slávik“. Obe súťaže finančne podporil Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí (Slávik Slovenska, b. d.).

50 Genéza tzv. „Regionálnych škôl“ však siaha už do 90. rokov 20. storočia, keď sa v roku 1992 začal s podporou Matice slovenskej a Nadácie Prebudená pieseň testovať projekt Regionálnej výchovy na základných školách v Liptovských Sliachoch a v Malatinej. Regionálna výchova bola do inovovaného ŠVP oficiálne zaradená v roku 2008 ako priamy dôsledok implementácie záväzkov a úloh „Koncepcie starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru“ (2007). Podľa štatistík z roku 2013 viac ako 60 % škôl, najmä v obciach, zaviedlo prierezovú tému do svojich školských vzdelávacích programov (Makišová, 2013: 24). Ich počet aj skutočná miera implementácie prierezovej témy vo vyučovaní však v súčasnosti nie je podrobne zdokumentovaná.

z hlavných zámerov prierezovej témy je v jeho zmysle „vytvárať u žiakov predpoklady na pestovanie a rozvíjanie citu ku krásam svojho regiónu, prírody, staviteľstva, ľudového umenia a spoznávanie kultúrneho dedičstva predkov“ (ŠPÚ, b. d. c: 2).

Prierezová téma umožňuje učiteľom rozširovať obsah vzdelávania nielen o hlbšie historické, prírodné charakteristiky najbližšieho okolia, obce/mesta či regiónu, v ktorom žiaci žijú, dôležitú zložku takisto predstavuje problematika hmotného a nehmotného kultúrneho dedičstva a tradičnej ľudovej kultúry. Regionálna výchova tak vnáša do vyučovania na základných školách vzdelávacie obsahy, ktoré v prípade mnohých takto zameraných škôl významne rozširujú podiel tradičnej hudby, či hudobného folklorizmu na vyučovaní. Z pedagogického hľadiska stavia predovšetkým na zážitkových, bádateľských, interaktívnych a aktivizujúcich metódach vzdelávania (organizovanie exkurzií, výletov, kontakt s obyvateľmi mesta či obce, ako aj pátranie po etnografických informáciách v prostredí vlastnej rodiny a pod.).

Podobne ako ostatné prierezové témy sa môže realizovať viacerými spôsobmi:

- ako samostatný vyučovací predmet využitím tzv. disponibilných (voliteľných) hodín⁵¹ (predmetom je buď regionálna výchova, alebo napr. regionálny dejepis, či predmet s dominujúcim typom aktivity a pod.), formou realizácie voliteľnej hodiny je aj umelecký krúžok, nácvik detského (žiačkeho) folklórneho súboru, kurzu a pod.;
- začlenením regionálnej problematiky do rôznych štandardných predmetov, ako napr. dejepis, geografia, vlastiveda, hudobná, etická, výtvarná výchova a pod. (ŠPÚ, 2017: 5).

Na rozdiel od vzdelávacích oblastí a jednotlivých učebných predmetov, prierezové témy nedisponujú plnohodnotnými vzdelávacími štandardmi a metodickými príručkami, ktoré by zjednocovali ich obsahovú aj celkovú didakticko-metodologickú realizáciu. Z toho vyplýva nielen veľká variabilita obsahového zamerania predmetu na základných školách, ale aj veľká zodpovednosť, ktorú na seba preberá samotný učiteľ ako autor učebných osnov predmetu.

Jediným oporným dokumentom pre regionálnu výchovu je kratší sprievodný materiál (ŠPÚ, b. d. c). Najzaujímavejšia časť vymenúva čiastkové témy, na ktoré sa môžu učitelia zamerať, a to v rámci troch väčších tematických celkov.⁵² V rámci prvého tematického okruhu (1. Môj rodný kraj) sa tradičná hudba explicitne nespomína, dokážu ju však sprostredkovať témy, ako „tradičné regionálne zvyky, obyčaje a miestne a regionálne jazyky“. Druhý okruh (2. Objavujeme Slovensko) sa tematicky otvára témam, v ktorých majú tradičné hudobné prejavy svoje miesto: „spoznávanie regionálnej kultúry a najtypickejších prejavov kultúr iných regiónov Slovenska v oblasti ľudových tradícií“; „spozná-

51 Rámcový vzdelávací program určuje 8 disponibilných hodín pre 1. stupeň (po ročníkoch: 2, 3, 2 a 1 hodina) a 16 pre 2. stupeň (3, 4, 4, 3 a 5 hodín) základnej školy. Na 2. stupni môžu školy využiť voliteľné hodiny na tzv. Multikultúrnu výchovu. Viaceré regionálne zamerané školy však naplňajú vyučovaný obsah témami regionálnej výchovy.

52 Na stránke „Združenia pedagógov zo škôl s regionálnou výchovou“ (2023) sa uvádza pravdepodobne ustálenější a praxou overený model tematickej diferenciacie obsahu vzdelávania. Je rozdelený na:

1. významné osobnosti v regióne; 2. historické budovy a pamiatky; 3. technické pamiatky a diela; 4. prírodné zvláštnosti regiónu; 5. folklór a zvykoslovie; 6. ústna slovesnosť a 7. tradičné remeslá.

vane základných znakov ľudovej kultúry národností žijúcich na Slovensku“. Medziregionálne súvislosti priamo sprostredkúva téma „ľudové piesne a tance, dramatické umenie, tradičné ľudovomelecke remeslá z regiónov Slovenska“ (ŠPÚ, b. d. c: 4). Tretí okruh (3. Tradičná ľudová kultúra) reprezentujú témy hmotnej aj duchovnej kultúry. Hudobný folklór sa objavuje na dvoch miestach: „interpretačné umenie (ľudové hudba, piesne, tance, hry)“ a v téme „folklórne tradície (prejavy tradičnej ľudovej kultúry: ústne, herné, dramatické, spevné, tanečné a hudobné)“ (ŠPÚ, b. d. c: 4). Výpočtom pestrého zoznamu tém sa dokument končí.

Mnohé pozoruhodné problematické aspekty, ako nejednotnosť aplikácie prierezovej témy vo vyučovaní,⁵³ bol reflektovaný na mnohých spoločných fórach odborníkov z pedagogického prostredia a učiteľov základných škôl, a to už od 90. rokov 20. storočia (porovnaj takisto napr. výsledky posledných výskumov – Uhrinová, 2014; Jágerová, 2019).

Obr. 6

Žiačky počas scénickej prezentácie v rámci podujatia „Regionálne pexeso“, organizovaného Zdrúžením pedagógov zo škôl s regionálnou výchovou v Liptovských Sliachoch
Zdroj: osobný archív J. Ambrózovej, 2023

V kontexte predošlých statí a niektorých problematických momentov výučby tradičnej ľudovej hudby na základných školách možno výhody aj určité riziká prierezovej témy vnímať aj v ďalších aspektoch:

53 Publikácia, ktorá sa snaží teoreticky a obsahovo vniesť do problematiky akési rámcové informačné východisko, je napr. práca A. Makišovej (2023), hoci folklórne tradície reprezentuje len jeden odsek o najvýznamnejších folklórnych festivaloch (Makišová, 2023: 48-49). Rozmanité aspekty prierezovej témy v kontexte školstva takisto problematizovali viaceré odborné príspevky, ale aj semináre a konferencie, zastrešené Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici, Katolíckou univerzitou v Ružomberku a Univerzitou Konštantína Filozofa v Nitre (Bujnová, Račeková, 2008; Cabanová, 2004; Čellárová, 2002; Revajová, 2005; Revajová, Struhár, 1993; Kol. autorov, 1995 a ď.).

- učiteľia, ktorí pedagogicky zastrešujú prierezovú tému, majú spravidla vyšší kompetenčný predpoklad a rozhľad v problematike scénického folklorizmu a tradičnej hudby, vrátane širších kultúrno-spoločenských súvislostí fungovania hudobných prejavov vo vidieckom prostredí (napr. v porovnaní s časťou pedagógov HuV). Učiteľia sú však odkázaní na samovzdelávanie v inak mimoriadne komplexnej problematike tradičnej ľudovej kultúry;
- prierezová téma má v školskom vzdelávacom systéme viac ako 20-ročnú tradíciu, počas ktorej na každej škole došlo aj k tematickej profilácii. Veľká časť základných škôl najmä zo stredného Slovenska je organizovaná v „Združení pedagógov zo škôl s regionálnou výchovou“ (2023). Pre školy to znamená rozmanité formy spolupráce, stretávania sa a prezentácie vlastných projektov, vymieňanie si skúseností a príkladov dobrej praxe;
- ďalší rozvoj prierezovej témy má v kompetencii špecializovaná inštitúcia – Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru (odborné pracovisko SĽUK-u, Bratislava-Rusovce) – ktorá na svojom portáli prezentuje nielen Elektronickú encyklopédiu (tradičnej ľudovej kultúry), ale aj online databázu etnografických výskumných dokumentov (Fond pre tradičnú ľudovú kultúru, resp. Fond TLK),⁵⁴ ktoré sú pri správnej selekcii zdrojom vhodných didaktických materiálov. Ich popularizácia v prostredí základných škôl by si však zo strany CTĽK žiadala ešte výraznejšiu pozornosť;
- všeobecná nerovnomerná a nedostatočná pripravenosť budúcich pedagogických pracovníkov na vzdelávanie v oblasti hudobného folklóru, resp. nehmotného kultúrneho dedičstva a tradičnej ľudovej kultúry na základných školách. Je však potrebné dodať, že napriek odlišnej úrovni absolventov pedagogických fakúlt na Slovensku, niektoré z nich sú predsa len orientované na aspoň čiastočnú prípravu študentov aj v tomto ohľade. Problematike regionálnej výchovy a školstva v kontexte hudobnej výchovy sa takisto odborne venujú jej pedagogickí pracovníci;⁵⁵
- veľká zanietenosť učiteľov pre prierezovú tému, ktorá stojí v určitom kontraste s pociťovaným nedostatkom vhodných popularizačných, resp. odborných prameňov k problematike tradičnej ľudovej (hudobnej) kultúry s ohľadom na jednotlivé kultúrne regióny, či lokality, v ktorých pôsobia základné školy.

V oblasti uplatňovania princípov regionálnej výchovy samotné školy alebo obce reagujú na nedostatok vhodných didaktických materiálov tvorbou vlastných. Príkladom dobrej praxe je napríklad obec Hrušov s celou radou monotematicky koncipovaných etnografických publikácií o lokálnej histórii a tradičnej ľudovej kultúre (vrátane publikácie zameranej na ľudové piesne a tance; Ambrózová, Krausová, 2019), alebo Oravská Polhora, ktorá vydala⁵⁶ „Spevník goralských piesní spod Babej hory“ (2021b) (publikácia so 44 lokálnymi ľudovými piesňami), rovnomenné CD 14 piesní spevníka v interpretácii

54 Pre viac informácií pozri bližšie oficiálnu webovú stránku inštitúcie (Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru, b. d.).

55 Ide napríklad o Pedagogickú fakultu Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Pedagogickú fakultu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, či Pedagogickú fakultu Prešovskej univerzity v Prešove.

56 Komplexný projekt s názvom „Kultura ludowa skarbem Babej Góry/Ludová kultúra – bohatstvo Babej hory“ zahŕňaval tvorbu niekoľkých typov výstupov a bol realizovaný v rámci Európskeho fondu regionálneho rozvoja Interreg Slovensko-Poľsko (Obec Oravská Polhora, 2021a).

miestnych mládežníckych gajdošských ľudových hudieb a spevákov, 6-dielnu sériu videoklipov goralských piesní zverejnených na portáli „Youtube.com“ a mimo rámca uvedeného projektu takisto „Detskú učebnicu hry na pastiersku píšťalku a gajdy“ (Čadecká, Matis, 2017) v slovenskom, poľskom a anglickom jazyku.

Príklady pozoruhodného vývoja v oblasti vzdelávacích pomôcok učiteľov a hudobných lektorov zaznamenávame vo sfére tvorby špecifických grafických systémov určených na výučbu hry na rôznych tradičných hudobných nástrojoch (fujara, husle, heligónka). Známe a mimoriadne populárne sú vzdelávacie manuály a z nich vychádzajúce transkripcie piesní určených na hru na heligónke, ktorá sa stáva čoraz populárnejším hudobným nástrojom vo vidieckom prostredí.⁵⁷ Ich kvalita a vhodnosť pre výučbu hry na tomto nástroji v intenciách regionálne príznačných prednesových štýlov je otázna, resp. odpoveď môže priniesť len dôkladná analýza, ktorá presahuje možnosti tejto štúdie. Nezriedka však uvedené metodiky využívajú aj učelia, či hráči-experti, a to pri práci s deťmi v rámci hudobnej výchovy, alebo v základných umeleckých školách s orientáciou na lokálnu tradičnú hudbu.

Obr. 7

Respondent J. H. prechádza vlastnými učebnými materiálmi, ktoré využíval ako učiteľ hry na heligónke miestnych školákov a školáčky. Na obrázku je hudobná notácia vychádzajúca z metodiky M. Čerňanského. Zdroj: osobný archív J. Ambrózovej, 2019, Hrušov

57 Asi najznámejším producentom vzdelávacích materiálov je hráč na heligónke, Martin Čerňanský, ktorý doteraz publikoval celkom 22 publikácií s hudobným repertoárom a sériu inštruktážnych videí pre pokročilých hráčov (porovnaj Čerňanský, b. d.). Samotné Metodicko-pedagogické centrum (v súčasnosti súčasť NIVAM) v roku 2015 publikovalo vzdelávací materiál pre hru na heligónke, ktorej autorom je učiteľ Základnej umeleckej školy v Turzovke Miroslav Hrtús (Hrtús, 2015).

Do prípravy učebných materiálov sa v posledných rokoch zapojili aj regionálne osvetové strediská a v istých ohľadoch aj samotné Národné osvetové centrum (viď napr. Šútorová-Konečná, 2021). Najkonštruktívnejšie v tomto ohľade postupovalo Centrum tradičnej kultúry v Myjave, ktoré okrem množstva (na slovesný a tanečný folklór regiónu zameraných) piesňových zbierok, dokumentárnych snímok, odborných publikácií a hudobných nosičov, vydalo „Pracovnú učebnicu tradičnej kultúry“ pre regionálnu výchovu pre 1. stupeň základnej školy (Šútorová-Konečná, Obuch, Čmelová, Pakosová, Mičicová, Dubovská, 2022)⁵⁸ a viaceré metodické CD nosiče pre výučbu tradičných tancov myjavskej a trenčianskej oblasti (viď Centrum tradičnej kultúry v Myjave, 2010). Cenné publikácie využiteľné učiteľmi základných škôl v posledných rokoch ponúka Krajské osvetové stredisko v Nitre (Krausová a kol., 2018), alebo Podpolianske osvetové stredisko vo Zvolene (napr. Jágerová, 2014). Takéto aktivity však nie sú koordinované Národným osvetovým centrom v Bratislave a plne závisia od odbornej erudície, motivácie a pracovných podmienok zamestnancov jednotlivých osvetových pracovísk. Vzniká tu preto veľký priestor pre ich vzájomnú koordináciu a spoluprácu, takisto zefektívnenie tohto druhu osvetovej činnosti pod odborným a metodickým vedením Národného osvetového centra v spolupráci s NIVAM.

Záver

Slovenská republika sa prijatím či schválením viacerých medzinárodných dohovorov a národných koncepcií zaviazala k napĺňaniu záväzkov, ktoré sa v rôznej miere vzťahujú aj na oblasť vzdelávania v problematike nemotného kultúrneho dedičstva, živého dedičstva a tradičnej ľudovej kultúry, a to s ohľadom na etnickú, resp. jazykovú, či kultúrnu rozmanitosť Slovenska. Spomínané dokumenty svojimi čiastkovými odporúčaniami a pokynmi cieľia na vytváranie vhodných podmienok v prostredí školskej aj mimoškolskej výučby. Na to majú slúžiť napríklad opatrenia zamerané na adaptáciu vzdelávacích štandardov a systematickú implementáciu poznatkov o tradičnej ľudovej kultúre v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu na základných školách. Nevyhnutným predpokladom úspešnosti tohto typu systémových intervencií je takisto príprava vhodných metodických usmernení, existencia a dostupnosť kvalitných didaktických prostriedkov (vrátane odborných a popularizačných publikácií a ďalších informačných zdrojov), rovnako zabezpečenie aspoň elementárnej pripravenosti absolventov pedagogických fakúlt univerzít na Slovensku. Správnym krokom bolo v tomto zmysle vytvorenie samostatnej prierezovej témy Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra pre prvý stupeň vzdelávania. Mnohé základné školy na Slovensku ju vďaka voliteľným hodinám využívajú pre rozmanité formy tematického rozširovania východiskových vzdelávacích obsahov aj celkovú profíliáciu školy. Pre prierezovú tému však nie sú dodnes k dispozícii plnohodnotné vzdelávacie štandardy, učebnice ani metodiky. Jej uplatňovanie v primárnom vzdelávaní je preto nejednotné a závisí v plnej miere na schopnostiach a vzdelaní príslušného učiteľa.

Vzdelávanie v oblasti hudobného folklóru v rámci predmetu hudobná výchova na zák-

58 Hudobný folklór je v jej obsahu prítomný v podobe príkladov ľudových piesní spätých s prezentovanými obyčajmi, či hudobných nástrojov a hudobných zoskupení. Učebnica je v podstate súborom tematicky koncipovaných krátkych úloh bez širšieho didaktického usmernenia. Spôsob a miera jej využitia počas vyučovania do veľkej miery závisí od kompetencií samotného pedagóga.

ladných školách s vyučovacím jazykom slovenským bolo cez prizmu uvedených záväzkov a odporúčaní charakterizované na niekoľkých úrovniach. Skúmaniu boli podrobené oficiálne vzdelávacie štandardy, učebnice a dokumenty ŠVP, rovnako aktuálna ponuka doplňujúcich vzdelávacích materiálov a oficiálne aj interne distribuované didaktické pomôcky na špecializovaných internetových portáloch. Výsledky analýzy poukazujú nielen na pretrvávajúce dôležité postavenie niektorých zložiek hudobného folklóru v osnovách predmetu, ale aj na niektoré problematickejšie aspekty hudobného vzdelávania na základných školách.

Kľúčovú rolu pri spoznávaní hudobného folklóru a kultivácii všeobecných hudobných kompetencií žiakov naďalej plní (slovenská) ľudová pieseň. Napriek tomu, že má pevné miesto v učebných osnovách aj učebniciach hudobnej výchovy, výkonové ani obsahové štandardy nevytvárajú vhodný priestor pre sprostredkovanie niektorých zásadných informácií o jej existencii v systéme tradičnej ľudovej kultúry. Vzdelávacie štandardy hudobnej výchovy síce deklarujú ako jeden z hlavných cieľov posilňovanie vzťahu žiakov (aj) ku kultúrnemu dedičstvu, štruktúra učebných osnov a metodických pokynov neponúka učiteľovi možnosť zaradiť do vyučovania primerané množstvo poznatkov o funkčnom prepojení piesne s každodenným životom lokálnych spoločenstiev v minulosti, o jej pôvodných, či typických interpretoch (s citlivým rozlišovaním prejavov hudobnému folklorizmu), o špecifikách jej vokálneho prednesu a tradičnom viachlase, alebo o piesňovej tradícii národnostných menšín na Slovensku.

Analýza najvyužívanejších internetových zdrojov a hudobných, resp. audiovizuálnych ukážok navyše poukázala na skutočnosť, že primárny kontakt žiakov s tradičnou hudbou sprostredkujú – v kontraste s ukážkami ostatných hudobných žánrov – najmä nahrávky ľudových piesní produkované syntezátorom alebo modernými zábavovými hudobnými zoskupeniami. V lepšom prípade sú ako ukážky využívané audiovizuálne záznamy vystúpení reprezentantov scénického folklorizmu, avšak premenlivej kvality a informačnej hodnoty. Obsah didaktických materiálov naznačuje absenciu, resp. výrazne nízku mieru priameho, či sprostredkovaného kontaktu žiakov s pôvodnými interpretmi, autentickými, resp. umelecky minimálne štylizovanými hudobno-folklórnymi prejavmi živého dedičstva.

Podmienky vzdelávania v oblasti tradičných hudobných nástrojov a nástrojových zoskupení sú v porovnaní s ľudovou piesňou výrazne obmedzené. Uvedená oblasť tradičnej hudby je síce prítomná vo vyučovaných obsahoch, ale nesystematicky a útržkovito. Potenciál tradičného detského hudobného inštrumentára je možné tvorivo využiť v omnoho väčšej miere, takisto mnohé dôležité, zároveň didakticky atraktívne a ľahko aplikovateľné poznatky o tradičnej inštrumentálnej hudbe a hudobno-nástrojových zoskupeniach v skúmaných dokumentoch absentujú úplne.

Sú to najmä základné školy, ktoré majú veľký potenciál pestovať a posilňovať v žiakoch pozitívny vzťah ku kultúrnemu dedičstvu, a tým aj k tradičnej hudbe, a rozširovať u nich vhodným spôsobom aspoň elementárne znalosti problematiky. Predovšetkým analýza didaktických pomôcok, ktoré si učitelia sprostredkujú sami medzi sebou cez učiteľské internetové portály, poukázala na ich úprimnú snahu dopĺňať, alebo dokonca nahrádzať prednášané učivo v snahe skvalitniť a spestriť priebeh vyučovania. V tomto kontexte sa ako významné javia najmä tri skutočnosti: potreba vhodného spôsobu navigácie učiteľov v rozsiahlom množstve obrazového, textového a zvukového materiálu dostupného na

internete, potreba systematickej popularizácie existujúcich on-line databáz etnografických dokumentov a informačných zdrojov tvorených odborníkmi a inštitúciami ako CTĽK v prostredí základných škôl a nutnosť systematickej koordinácie a motivácie jednotlivých kultúrnych osvetových centier, nakoľko sa v posledných rokoch viaceré z nich zamerali na prípravu regionálne zameraných učebných pomôcok pre základné školy.

Kľúčovým článkom v procese kvalitného vzdelávania v oblasti tradičnej hudby je však v konečnom dôsledku samotný učiteľ – jeho/jej predpoklady, osobné zaniehanie a rozhlád v problematike hudobného folklóru, folklorizmu a tradičnej ľudovej kultúry. Naďalej preto existuje veľký priestor pre konštruktívnu odbornú diskusiu o cieľoch a zameraní vzdelávania budúcich hudobných pedagógov základných škôl a o ich znalostiach problematiky tradičnej hudby a hudobného folklorizmu. Úloha, ktorá bez ohľadu na to stojí pred odborníkmi z prostredia etnológie, etnomuzikológie, etnochoreológie či hudobnej antropológie, je využiť vlastnú expertízu v oblasti tradičnej ľudovej kultúry, resp. hudobného folklóru, a ponúknuť na školský trh vzdelávacie materiály, ktoré by boli ľahko dostupné na internete a využiteľné v praxi. Práve tie inak zaniateným a úprimne zainteresovaným pedagógom základných škôl chýbajú najviac.

Referencie

Ambrózová, J., Hrušovský, J., Rendoš, M. (2009). *Spiš a Šariš: Ľudové piesne regiónov Slovenska*. Bratislava: Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry.

Ambrózová, J., Jágerová, A. (2009). *Hont, Podpol'anie a Novohrad: Ľudové piesne regiónov Slovenska*. Bratislava: Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry.

Ambrózová, J., Jágerová, M., Moravčík, V. (2009). *Kysuce, Turiec, Orava a Liptov: Ľudové piesne regiónov Slovenska*. Bratislava: Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry.

Ambrózová, J., Járek, M. (2009). *Ponitrie a Tekov: Ľudové piesne regiónov Slovenska*. Bratislava: Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry.

Ambrózová, J., Krausová, A. (2019). *Hudobné a tanečné tradície Hrušova. Hrušov: Obec Hrušov, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre*.

Ambrózová, J., Lukáčová, A., Salajová, T. (2009). *Horehronie a Gemer-Malohont: Ľudové piesne regiónov Slovenska*. Bratislava: Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry.

Ambrózová, J., Michalovič, P. (2009). *Záhorie a oblasť medzi Malými Karpatmi a Váhom: Ľudové piesne regiónov Slovenska*. Bratislava: Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry.

Ambrózová, J., Obuch, P. (2009). *Myjavsko a Trenčiansko: Ľudové piesne regiónov Slovenska*. Bratislava: Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry.

Ambrózová, J., Hrušovský, J., Rendoš, M. (2010). *Abov a Zemplín: Ľudové piesne regiónov Slovenska*. Bratislava: Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry.

Benciová, D., Robinek, L. (2009). *Zborník slovenských piesní pre 1. stupeň ZŠ [+ CD]*. Bratislava: Expol Pedagogika, s.r.o.

- Bittnerová, D. (2011). Kultura dětí a dětský folklor. In P. Janeček (Ed.), *Folklor atomového věku: Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti* (s. 13-38). Praha: Národní muzeum, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.
- Brezina, P., Bönde, R. (2020). *Hudobná výchova. Učebnica pre 5. ročník ZŠ. V súlade s inovovaným ŠVP*. Košice: Taktik.
- Bujnová, E., Račková, K. (Eds.). (2008). *Vybrané teoretické a metodické aspekty regionálnej výchovy*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.
- Cabanová, V. (2004). Súčasné poňatie regionálnej školy na Slovensku. *Pedagogická revue*, 56(3), 258-273.
- Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru. (b. d.). *O nás*. Získané 5.9.2023, z <https://www.ludovakultura.sk/o-nas/>
- Centrum tradičnej kultúry v Myjave. (11.10.2010). CD. Získané 14.9.2023, z https://www.ctkmyjava.sk/hlavna-stranka/vydavatel'ska-cinnost/cd.html?page_id=501
- Čadecká, A., Matis, A. (2017). *Detská učebnica hry na pastiersku píšťalku a gajdy*. Oravská Polhora: Oravská Polhora.
- Čellárová, L. (2002). Postavenie regionálnej výchovy v edukačnom procese. In V. Korim, L. Babicová (Eds.), *Regionálna výchova a škola. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie 13. 9. 2002* (s. 12-19). Banská Bystrica: PF UMB.
- Čerňanský, M. (b. d.). *Začíname hrať na heligónke*. Získané 20.6.2023, z <https://www.martincernansky.com/zaciname-hrat-na-heligonke>
- Derevjaníková, A. (1991). *Zbirnyk pisen' dlja 5-8 klasiv osnovnoji školy z ukrajins'koju movoju navčannja ta z vyvčennjam ukrajins'koji movy*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Derevjaníková, A. (2001). *Muzyčne vychovannja dlja 1-4 klasu osnovnoji školy*. Prešov: EXCO.
- Derevjaníková, A. (2013). *Hudobná výchova: Hráme sa s hudbou (+ CD)*. Bratislava: Pro Solutions.
- Derevjaníková, A. (2019). *Spevník regionálnych ľudových a duchovných piesní pre školskú a mimoškolskú hudobnú výchovu*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove.
- Dobrucký, V. (2012). *Veľký spevník najznámejších ľudových piesní*. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej.
- Elschek, O. (1986). *Spevy slovenského ľudu* [LP]. Bratislava: OPUS.
- Elschek, O. (1995). Ľudová hudba a hudobnovýchovné systémy. In *Tradičná ľudová kultúra a výchova v Európe* (s. 1-14). Nitra: Katedra folkloristiky a regionalistiky FŠP v Nitre.
- Elschek, O. (b. d. a). Detské hudobné nástroje. In *Tradičná ľudová kultúra Slovenska slovom a obrazom*. <https://www.ludovakultura.sk/polozka-encyklopedie/detske-hudobne-nastroje/>
- Elschek, O. (b. d. b). Hudobný folklór. In *Tradičná ľudová kultúra Slovenska slovom a obrazom*. <https://www.ludovakultura.sk/polozka-encyklopedie/hudobny-folklor/>

Elscheková, A., Elschek, O. (2005). *Úvod do štúdia slovenskej ľudovej hudby*. Bratislava: Hudobné centrum.

Galko, L. (Ed.). (1972-1989). *Slovenské spevy 1-3, D1-D3, R*. Bratislava: Opus.

Gašparová, M., Gašpar, I. (2021). *Detské ľudové piesne – spievame, hráme sa a tancujeme*. Banská Bystrica: Belianum.

Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru. (1989). *Odporúčanie na ochranu tradičnej kultúry a folklóru*. Získané 6.8.2023, z <https://www.ludovakultura.sk/wp-content/uploads/2017/09/2-1-1-Odporucanie-na-ochranu.pdf>

Hrtús, M. (2015). *Hra na heligónke logicky a jednoducho: Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe*. Žilina, Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum.

Inovatívne vyučovanie. (b. d.). *Domov* [Facebooková stránka]. Facebook. Získané 10.9.2023, z <https://www.facebook.com/groups/310028656527665>

Inovovaný štátny vzdelávací program. (b. d.). Národný inštitút vzdelávania a mládeže, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Získané 14.9.2023, z <https://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/>

Inšpirácie pre prvostupniarov (ZŠ). (b. d.). *Domov* [Facebooková stránka]. Facebook. Získané 10.9.2023, z <https://www.facebook.com/groups/196114200471657>

Jágerová, A. (2014) *Ako spievať ľudové piesne?* Zvolen: Podpolianske osvetové stredisko.

Jágerová, M. (2019). Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra vo výučbe na základných školách. *Rocznik Muzeum „Górnośląski Park Etnograficzny w Chorzowie”*, 7, 67-78.

Kopinová, Ľ., Ružičková, T., Damboráková, V. (2008). *Hudobná výchova pre 1. ročník základných škôl* (7. vyd.). Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

Kostolanská, V. (20.11.2022). *Slovenské ľudové piesne pre bobotubes*. UciteliaUcitelom. Získané 10.9.2023, z <https://uciteliaucitelom.sk/material/hudobna-vychova/slovenske-ludove-piesne-pre-bobotubes>

Krausová, A., Jágerová, M., Foglová, L., Kollárová, D., Bužeková, T., Konečná, L. (2018). *Enci, benci, na kamenci*. Nitra: Krajské osvetové stredisko v Nitre.

Krekovičová, E. (1983). Miesto rodiny v mechanizme fungovania a transmisie piesní v dedinskom prostredí. *Slovenský národopis*, 31(3-4), 601-606.

Kysel', V., Luther, D., Hamar, J., Garaj, B. (2009). *Slovenské ľudové hudobné nástroje: Multimediálny edukačný projekt* [Multimediálne DVD]. Bratislava: Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry pri NOC, Slovenské centrum pre tradičnú kultúru.

Langsteinová, E., Felix, B. (1921). *Hudobná výchova pre 2. ročník základných škôl* (8. vyd.). Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

Langsteinová, E., Felix, B. (2020a). *Hudobná výchova pre 3. ročník základných škôl* (5. vyd.). Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

Langsteinová, E., Felix, B. (2020b). *Hudobná výchova pre 4. ročník základných škôl* (4. vyd.). Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

Langsteinová, E., Felix, B. (2020c). *Hudobná výchova pre 5. ročník základných škôl* (5. vyd.). Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

Makišová, A. (2013). *Regionálna výchova v primárnom vzdelávaní*. Bratislava: Metodickopedagogické centrum.

Metodické listy - Umenie a kultúra. (b. d.). Národný inštitút vzdelávania a mládeže, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Získané 14.9.2023, z <https://www.statpedu.sk/sk/svp/zavadzanie-isvp-ms-zs-gym/zakladna-sola/metodicke-listy-umenie-kultura/>

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky. (2007). *Koncepcia starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru*. Získané 6.8.2023, z <https://www.ludovakultura.sk/wp-content/uploads/2017/09/2-1-4-Koncepcia-starostlivosti-o-TLK.pdf>

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky. (2019). *Koncepcia udržateľného rozvoja nehmotného kultúrneho dedičstva a tradičnej ľudovej kultúry na roky 2020–2025*. Získané 6.8.2023, z <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/24286/1>

Ministerstvo školstva, vedy a výskumu Slovenskej republiky, Národný inštitút vzdelávania a mládeže. (b. d. a). *Vzdelávanie 21. storočia*. Získané 10.9.2023, z <https://vzdelavanie21.sk/>

Ministerstvo školstva, vedy a výskumu Slovenskej republiky, Národný inštitút vzdelávania a mládeže. (b. d. b). *Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie*. Získané 5.8.2023, z https://www.minedu.sk/data/files/11808_statny-vzdelavaci-program-pre-zakladne-vzdelavanie-cely.pdf

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Národný inštitút vzdelávania a mládeže. (b. d. c). *Vymedzenie gramotnosti a ich gradáčna postupnosť*. Získané 10.9.2023, z https://www.minedu.sk/data/files/11812_vymedzenie-gramotnosti-a-ich-gradacna-postupnost.pdf

Nogová, M. (2008). Hodnotenie kvality učebníc v súlade s novým kurikulumom. In P. Knecht, T. Janík a kol., *Učebnice z pohľadu pedagogického výzkumu* (s. 37-52). Brno: Paido.

Notissimo. (14.6.2017). *Domov* [Youtubový kanál]. Youtube. Získané 10.9.2023, z <https://www.youtube.com/@notissimo6288>

Obec Oravská Polhora. (2021a). *Ľudová kultúra – bohatstvo Babej hory*. Získané 20.7.2023, z <https://www.oravskapolhora.sk/obcan-a-samosprava/investicie-a-projekty/projekty-interreg-v-a-pl-sk/ludova-kultura-bohatstvo-babej-hory/>

Obec Oravská Polhora. (2021b). *Spevník goralských piesní spod Babej hory*. Získané 20.7.2023, z https://www.oravskapolhora.sk/e_download.php?file=data/editor/217sk_1.pdf&original=FINAL%20%283%29.pdf

Ondrejka, K. (1974). *Deti deťom*. Bratislava: Osvetový ústav.

Orsáryová, E. (1976). Poznámky k problematike skúmania piesňového repertoáru a jeho nositeľov. *Slovenský národopis*, 24(1), 85-98.

Pavelčákovci. (2007-2023). *Objednávky*. Získané 20.10.2023, z <https://www.pavelcakovci.sk/objednavky/>

Pitronová, H. (2012). *Vývoj slovenských učebníc hudobnej výchovy pre primárne vzdelávanie od 70. rokov 20. storočia* [Diplomová práca, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre]. <https://kis.ukf.sk/opacXE?fn=resultform&rankfield=true>

Revajová, L. (2005). Regionálna výchova a ľudová kultúra v slovenskom školstve. *Národná osveta*, X(9), 10-12.

Revajová, L., Struhár, V. (Eds.). (1993). *Vzájomný vzťah regionálnej kultúry a školstva*. Liptovský Mikuláš: Školská správa v Liptovskom Mikuláši, Regionálne kultúrne stredisko v Liptovskom Mikuláši.

Ročný plán predmetu hudobná výchova. Ročník: 5. (b. d.). Národný inštitút vzdelávania a mládeže, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Získané 17.9.2023, z https://www.statpedu.sk/files/sk/svp/zavadzanie-isvp-ms-zs-gym/zakladna-sola/metodicke-listy-umenie-kultura/hudobna_vychova_rocny_plan_ucitela_pre_5_rocnik_zs.pdf

Ročný plán predmetu hudobná výchova. Ročník: 6. (b. d.). Národný inštitút vzdelávania a mládeže, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Získané 17.9.2023, z https://www.statpedu.sk/files/sk/svp/zavadzanie-isvp-ms-zs-gym/zakladna-sola/metodicke-listy-umenie-kultura/hudobna_vychova_rocny_plan_ucitela_pre_6_rocnik_zs.pdf

Ročný plán predmetu hudobná výchova. Ročník: 7. (b. d.). Národný inštitút vzdelávania a mládeže, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Získané 17.9.2023, z <https://www.statpedu.sk/files/sk/svp/zavadzanie-isvp-ms-zs-gym/zakladna-sola/metodicke-listy-umenie-kultura/rocny-plan-7-roc-zs-huv.pdf>

Ročný plán predmetu hudobná výchova. Ročník: 8. (b. d.). Národný inštitút vzdelávania a mládeže, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Získané 17.9.2023, z <https://www.statpedu.sk/files/sk/svp/zavadzanie-isvp-ms-zs-gym/zakladna-sola/metodicke-listy-umenie-kultura/rocny-plan-predmetu-hudobna-vychova-8-rocnik-zs.pdf>

Schubertová, S. (2016). *Ľudová pieseň v primárnom vzdelávaní* [Bakalárska práca, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre]. <https://kis.ukf.sk/opacXE>

Slávik Slovenska. (b. d.). *31. ročník Slávika Slovenska*. Získané 15.9.2023, z <http://www.slavikslovenska.org/start.htm>

Slovenské detské pesničky. (17.6.2015). *Domov* [Youtubový kanál]. YouTube. Získané 10.9.2023, z <https://www.youtube.com/@Slovenskedetskepesnicky/featured>

Slovenský ľudový umelecký kolektív. (2004). *Spievanky, spievanky: Hrá ľudový orchester pod vedením Štefana Molotu*. 6. [CD]. Bratislava: SĽUK.

Spievankovo. (29.7.2010). *Domov* [Youtubový kanál]. Youtube. Získané 10.9.2023, z <https://www.youtube.com/@Spievankovo>

Štátny pedagogický ústav. (2009). *ŠVP: Hudobná výchova (Vzdelávacia oblasť: Umenie a kultúra)*. Príloha ISCED 1. Získané 14.7.2022, z https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/hudobna_vychova_isced1.pdf

Štátny pedagogický ústav. (2010). *ŠVP: Hudobná výchova (Vzdelávacia oblasť: Umenie a kultúra)*. Príloha ISCED 2. Získané 14.7.2022, z <https://www.statpedu.sk/files/articles/>

[dokumenty/statny-vzdelavaci-program/hudobna_vychova_isced2.pdf](#)

Štátny pedagogický ústav. (2014a). *Hudobná výchova – primárne vzdelávanie*. Získané 14.9.2023, z https://www.statpedu.sk/archiv/SVP/inovovany-statny-vzdelavaci-program/1-stupen-zs/hudobnavychova_pv_2014.pdf

Štátny pedagogický ústav. (2014b). *Hudobná výchova – nižšie stredné vzdelávanie*. Získané 14.9.2023, z https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/hudobna-vychova_nsv_2014.pdf

Štátny pedagogický ústav. (2015a). *ŠVP: Primárne vzdelávanie – 1. stupeň základnej školy*. Získané 14.9.2023, z https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/svp_pv_2015.pdf

Štátny pedagogický ústav. (2015b). *ŠVP: Nižšie stredné vzdelávanie – 2. stupeň základnej školy*. Získané 14.9.2023, z https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/svp_nsv_6_2_2015.pdf

Štátny pedagogický ústav. (2015c). *Metodická príručka. Zavádzanie inovovaných štátnych vzdelávacích programov pre vzdelávaciu oblasť Umenie a kultúra v základnej škole*. <https://www.statpedu.sk/images/sk/svp/zavadzanie-isvp-ms-zs-gym/zakladna-sola/metodiky/umenie-kultura.pdf>

Štátny pedagogický ústav. (2017). *Metodické usmernenie k zavádzaniu prierezových tém do školských vzdelávacích programov*. Získané 5.10.2023, z https://www.statpedu.sk/files/sk/aktuality/6-9.2017-metodicke-usmernenie-prierezovej-teme-environmentalnavychova/zakladna-skola_metodicke-usmernenie-k-zavadzaniu-prierezovych-tem-do-iskvp.pdf

Štátny pedagogický ústav. (b. d. c). *ŠVP: Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra*. Získané 20.12.2021, z https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/regionalna_vychova.pdf

Štofková Dianovská, A., Eretová, Z., Habodászová, Ľ., Holická, A., Ilievová, Z., Laššová, E., Odrobinová, Ľ., Polgáryová, E., Ružeková, M., Tužinský, Ľ., Uváčková, I., Vykydalová, A. (2022). *Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach v Slovenskej republike v školskom roku 2021/2022*. Bratislava: Štátna školská inšpekcia. Získané 28.9.2023, z https://www.ssi.sk/wp-content/uploads/2022/12/sprava_2022.pdf

Šútorová-Konečná, L. (2021). *Hrou k tancu: Úvod do konštruktívnej pedagogiky ľudového tanca. Metodické listy*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

Šútorová-Konečná, L., Obuch, P., Čmelová, E., Pakosová, J., Mičicová, K., Dubovská, M. (2022). *Pracovná učebnica tradičnej kultúry: Regionálna výchova pre 1. stupeň základných škôl. Myjavská oblasť - centrálna časť*. Myjava: Centrum tradičnej kultúry v Myjave, OvZP TSK.

Tátoš, V. (2004a). *A teraz túto,... 1: Prvý výber najobľúbenejších slovenských ľudových piesní*. Poniky: Partner.

Tátoš, V. (2004b). *A teraz túto,... 3: Tretí výber najobľúbenejších slovenských ľudových piesní*. Poniky: Partner.

Učítelia hudby. (b. d.). *Domov* [Facebooková stránka]. Facebook. Získané 10.9.2023, z <https://www.facebook.com/groups/882810758440588>

Učítelia prvého stupňa ZŠ. (b. d.). *Domov* [Facebooková stránka]. Facebook. Získané 10.9.2023, z <https://www.facebook.com/groups/653222404821082>

UčíteliaUčítel'om. (b. d.). *Hudobná výchova*. Získané 10.9.2023, z <https://uciteliaucitelom.sk/taxonomy/term/45>

Uhrinová, M. (2014). *Implementácia regionálnej výchovy do edukačného procesu v primárnom vzdelávaní*. Ružomberok: Verbum - vydavateľstvo Katolíckej univerzity.

Umenie a kultúra. (2015). Národný inštitút vzdelávania a mládeže, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Získané 14.9.2023, z <https://www.statpedu.sk/files/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/inovovany-svp-1.stupen-zs/dodatok-c-7-2020/priloha-c-8-umenie-kultura.pdf>

Vianoce.sk. (b. d.). *Domov* [Youtubový kanál]. Youtube. Získané 10.9.2023, z <https://vianoce.sk/>

Zborovna.sk: Portál pre učitel'ov. (2008-2023). Získané 20.10.2023, z <https://www.zborovna.sk/novinky/index.php>

Zborovna.sk: Portál pre učitel'ov. (2008-2023b). *Knižnica: Virtuálna knižnica*. Získané 20.10.2023, z <https://www.zborovna.sk/naj.php>

Združenie pedagógov zo škôl s regionálnou výchovou. (16.4.2023). *O našom združení – História*. Regioskoly. Získané 15.9.2023, z http://www.regioskoly.sk/?page_id=1113